

Załącznik Nr 1 do uchwały
Rady Powiatu w Jaworze
nr VII/24/11
z dnia 31 marca 2011 r.

Zarząd Powiatu w Jaworze
ul. Wrocławska 26
59-400 Jawor



PROGRAM

USUWANIA AZBESTU

I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

DLA

POWIATU JAWORSKIEGO

Aktualizacja

Jawor, marzec 2011 r.

**Starostwo Powiatowe w Jaworze
Wydział Ochrony Środowiska,
Leśnictwa i Rolnictwa**

**PROGRAM
USUWANIA AZBESTU
I WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
DLA
POWIATU JAWORSKIEGO**

Aktualizacja

**Autorzy opracowania:
Leszek Adamiec, Emil Grzywacz**

Jawor, marzec 2011 r.

Spis treści:	str.
1. Wstęp.	3
2. Cel i zadania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla powiatu jaworskiego”.	5
3. Wiadomości ogólne o azbestie.	6
3.1. Zastosowanie wyrobów zawierających azbest.	6
4. Wpływ azbestu na organizm ludzki.	10
5. Diagnoza aktualnego stanu użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.	14
5.1. Charakterystyka powiatu jaworskiego.	14
5.2. Wyroby zawierające azbest w powiecie jaworskim.	15
6. Przepisy i procedury w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest.	17
6.1. Procedury w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest.	17
6.2. Akty prawne regulujące użytkowanie i usuwanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.	19
7. Kierunki działań.	21
7.1. Edukacja ekologiczna.	21
7.2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest.	22
7.3. Koszty oraz źródła finansowania realizacji Programu.	24
8. Harmonogram realizacji programu.	28
9. Podsumowanie.	29
10. Literatura.	31

Załączniki:

1. Procedury postępowania z wyrobami zawierającymi azbest.
2. Wykaz składowisk na terenie Polski przyjmujących odpady zawierające azbest.
3. Wzór oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest.
4. Wzór informacji o wyrobach zawierających azbest.

1. Wstęp.

Od 1997 roku, na terenie Polski obowiązuje zakaz produkcji, handlu oraz stosowania wyrobów zawierających azbest. Zakaz wprowadzony został ustawą z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. z 2004 r., Nr 3, poz. 20, z późn. zm.) oraz odpowiednimi przepisami wykonawczymi do tej ustawy. W następnych latach wprowadzono szereg kolejnych aktów prawnych (ustaw i rozporządzeń) regulujących kwestie związane z postępowaniem z tymi wyrobami.

14 maja 2002 r. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej uchwaliła „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”. Program ten został przyjęty w wyniku wcześniejszych prac, m.in. podjęcia przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej Rezolucji z dnia 19 czerwca 1997 r. w sprawie programu wycofywania azbestu z gospodarki (M.P. z 1997 r. Nr 38, poz. 373), w której Rada Ministrów została wezwana do opracowania programu zmierzającego do wycofywania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski.

W dniu 4 marca 2008 roku, Rada Ministrów przyjęła „Raport z realizacji w latach 2003-2007 Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, stosowanych na terytorium Polski”. Z jego treści wynikało, iż mimo szeregu podjętych działań, stanu realizacji Programu nie można uznać za zadowalający. Po upływie pięciu lat nie wszystkie jeszcze samorządy terytorialne rozpoczęły wykonywanie zadań, dla których termin zakończenia wyznaczono na koniec 2006 roku. Dotyczyło to w szczególności, opracowania przez zarządy województw planów rzeczywistego rozmieszczenia na terenie województw wyrobów zawierających azbest, zgromadzenia przez zarządy powiatów pełnych danych liczbowych o ilości i rozmieszczeniu wyrobów, a także ustalenia rejonów spodziewanego wzrostu zagrożenia pyłem azbestu oraz przygotowania przez zarządy gmin wykazów obiektów zawierających azbest oraz rejonów występującego narażenia na ekspozycję azbestu. Wbrew obowiązującym przepisom, większość osób fizycznych i prawnych nie dokonała inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest i nie przeprowadziła pierwszej kontroli stanu obiektu bądź urządzenia budowlanego w terminie wynikającym z przepisów (tj. do 6 listopada 2004 r.) oraz nie sporządziła oceny stanu tych wyrobów. Brakuje także rozwiązań zachęcających osoby fizyczne i prawne do usuwania wyrobów azbestowych. Za istotne braki w realizacji Programu uznano także: niedostateczną ilość gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, niski stopień zaawansowania prac na rzecz usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest, niedostateczny stopień weryfikacji szacunkowych danych dotyczących ilości miejsc występowania azbestu i wyrobów zawierających azbest, niedostateczną ilość inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz przeprowadzonych ocen stanu technicznego obiektów, w których był lub jest wykorzystywany azbest albo wyroby zawierające azbest.

Uznając tempo realizacji Programu za zbyt wolne, oraz w związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej i tym samym potrzebą dostosowania prawa polskiego do wymagań przepisów unijnych, w tym również ze względu na zmiany gospodarcze i społeczne, jakie zaszły od przyjęcia Programu, Ministerstwo Gospodarki opracowało wieloletni Program pod nazwą „**Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032**” (POKzA), przyjęty uchwałą Rady Ministrów z dnia 15 marca 2010 r.

Główne cele Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu to:

- usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest,
- minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju,
- likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko,
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest stosowanych w Unii Europejskiej.

Ponadto krajowy Program przewiduje:

- do 2012 r. przeprowadzenie pełnej i rzetelnej inwentaryzacji oraz ustalenie rozmieszczenia terytorialnego azbestu i wyrobów zawierających azbest,
- utworzenie i uruchomienie elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej do monitoringu usuwania wyrobów zawierających azbest,
- podjęcie prac legislacyjnych umożliwiających egzekwowanie obowiązków nałożonych na podmioty fizyczne i prawne,
- zwiększenie zaangażowania administracji samorządowej, szczególnie gmin.

Zgodnie z założeniami krajowego Programu przyjęto że w okresie 2009-2010 roku wprowadzonych zostanie szereg zmian legislacyjnych mających na celu uporządkowanie praw i obowiązków osób fizycznych, prawnych i jednostek samorządu terytorialnego oraz dostosowanie polskiego prawa do przepisów unijnych. W związku z powyższym uregulowano, m.in. prawa i obowiązki właściwych organów administracji publicznej oraz podmiotów fizycznych i prawnych, np. w zakresie inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, wprowadzono odstępstwo od obowiązku usuwania rur azbestowo-cementowych w ziemi oraz oczyszczania dróg zawierających azbest pod warunkiem skutecznego zabezpieczenia przed emisją włókien, wprowadzono możliwość przetwarzania odpadów azbestowych w urządzeniach przewoźnych.

Do dnia sporządzania niniejszego Programu nie wprowadzono wielu ważnych zmian proponowanych w POKZA. Nie wprowadzono nowego instrumentu umożliwiającego usuwanie wyrobów zawierających azbest z terenu własnej nieruchomości, bez konieczności korzystania z usług wyspecjalizowanych firm, nie nałożono na gminy obowiązku sporządzania gminnego programu usuwania wyrobów zawierających azbest i raportowania o jego realizacji z wykorzystaniem Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej jak również nie wprowadzono obowiązku organizowania przez gminy akcji wywozu zdemontowanych wyrobów azbestowych i prowadzenia szkoleń w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu nieruchomości bez korzystania z usług wyspecjalizowanych firm.

Zmiany te przyczynią się do wprowadzenia procedur, które przyspieszą proces oczyszczania kraju z azbestu.

POKZA wskazuje również różne instrumenty dofinansowania działań w zakresie usuwania azbestu, którymi mają być środki z budżetu państwa pozostające w dyspozycji Ministra Gospodarki, pożyczki i dotacje dla jednostek samorządu terytorialnego ze środków krajowych funduszy ochrony środowiska, środki pomocowe Unii Europejskiej oraz kredyty preferencyjne z dopłatami do ich oprocentowania.

Aby te założenia powiodły się konieczne jest w pierwszej kolejności dokonanie szczegółowej inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz sporządzenie programów

usuwania azbestu dla gmin i powiatu. Inwentaryzacja jest pierwszym i podstawowym krokiem, który leży u podstaw wszystkich innych działań. Ponadto organ gminy został zobowiązany do przedkładania marszałkowi województwa informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska.

Biorąc powyższe pod uwagę opracowano niniejszą aktualizację dokumentu, pn. „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla powiatu jaworskiego” (zwany dalej Programem).

2. Cel i zadania „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla powiatu jaworskiego”.

Celem Programu jest stopniowe wyeliminowanie w powiecie jaworskim wyrobów zawierających azbest oraz ich bezpieczne i prawidłowe unieszkodliwienie. W programie opisano, zgodne z obowiązującymi na dzień 14 lutego 2011 r. przepisami prawnymi procedury, którymi powinny się kierować osoby decydujące się na usunięcie wyrobów zawierających azbest; przedstawiono warunki, jakie należy spełnić podczas użytkowania wyrobów zawierających azbest, prac związanych z usuwaniem ww. wyrobów, ich transportem oraz składowaniem, mające na celu zmniejszenie lub całkowite wyeliminowanie zagrożenia powodowanego przez azbest podczas np. niewłaściwego ich demontażu. Wskazano również źródła finansowania realizacji zadania mającego na celu usunięcie ww. wyrobów.

Aktualizacja „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla powiatu jaworskiego” jest zgodna z „Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009–2032”, określając cele i zadania a mianowicie:

- przedstawia oddziaływanie wyrobów zawierających azbest na zdrowie człowieka i wpływ na środowisko,
- ma na celu podniesienie świadomości społecznej mieszkańców powiatu odnośnie zagrożeń powodowanych przez wyroby zawierające azbest,
- wskazuje możliwości pozyskania funduszy na usunięcie wyrobów zawierających azbest,
- przedstawia obowiązujące przepisy prawne dotyczące problematyki azbestowej oraz wynikające z nich procedury dotyczące postępowania z wyrobami zawierającymi azbest,
- określa harmonogram zadań oraz przedstawia oszacowane koszty likwidacji wyrobów azbestowych.

Aby zrealizować najważniejszy cel Programu, jakim jest oczyszczenie obszaru powiatu jaworskiego z wyrobów zawierających azbest, dokument ten stawia sobie następujące zadania szczegółowe:

- określenie ilości wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu jaworskiego,
- wskazanie kierunków działań, które należy podjąć aby wyeliminować wyroby azbestowe,
- utworzenie systemu pomocy organizacyjnej i finansowej, które Powiat zamierza udzielić podmiotom obowiązującym do podejmowania działań na rzecz bezpiecznego usuwania azbestu,
- monitoring realizacji programu poprzez opracowywanie informacji z jego realizacji i przedstawianie jej Radzie Powiatu oraz mieszkańcom Powiatu Jaworskiego.

- okresowa weryfikacja i aktualizacja Programu.

Niniejszy Program stanowi uzupełnienie zapisów zawartych w „Planie gospodarki odpadami powiatu jaworskiego” oraz realizuje politykę ochrony środowiska przyjętą w ”Programie ochrony środowiska powiatu jaworskiego”.

3. Wiadomości ogólne o azbecie.

Azbest jest nazwą ogólną obejmującą włókniste minerały z grupy serpentynów (chryzotyl) i amfiboli (krokidolit, amozyt, antofilit, termolit i inne). Nazwa ta wywodzi się od greckiego słowa „asbestos” oznaczającego „niewygasający” lub „niezniszczalny”. Starożytni Grecy stosowali go bowiem do wyrobu knotów w lampach oliwnych. Minerały azbestu są praktycznie niezniszczalne, nie ulegają ani degradacji biologicznej, ani termicznej, w związku z czym po wprowadzeniu do środowiska mogą pozostawać tam przez setki lat.

Występowanie minerałów azbestu w przyrodzie jest dość powszechne, ale tylko w niewielu miejscach na świecie azbest był (i niekiedy jeszcze jest) eksploatowany na skalę przemysłową. W Europie azbest wydobywano co najmniej od wczesnego średniowiecza na terenach współczesnej Francji, Włoch, Hiszpanii, Portugalii, Czech, Finlandii, Szwajcarii. Obecnie kopalnie te są nieczynne. W Polsce złoża azbestu nadające się do górniczej eksploatacji nie występują.

3.1. Zastosowanie wyrobów zawierających azbest.

Azbest znany jest od kilku tysięcy lat, a szerokie zastosowanie uzyskał w ostatnich stu latach. Zdecydowały o tym znane od dawna pożądane właściwości chemiczne i fizyczne minerałów azbestu, przez co znalazł szerokie zastosowanie w wielu działach przemysłu gospodarki światowej. Zdecydowały o tym takie jego cechy, jak:

- niepalność – temperatura topnienia chryzotylu wynosi 1500-1550°C, amfiboli 930-1150°C,
- wysoka wytrzymałość mechaniczna,
- odporność na agresywne środowisko chemiczne – szczególnie amfiboli,
- słabe przewodnictwo cieplne i elektryczne,
- łatwość łączenia z innymi materiałami,
- właściwości sorpcyjne,
- możliwość przędzenia.

Na świecie znanych jest ponad 5 tys. wyrobów, do produkcji których używano azbestu. Największe jego przemysłowe zastosowanie datuje się na początek XX w, zaś maksimum wykorzystania to lata 70 i 80 XX wieku. W Polsce największe ilości azbestu (co najmniej 80% zużycia) wykorzystywano do produkcji wyrobów budowlanych, szczególnie płyt dachowych i elewacyjnych, a także w mniejszym zakresie do produkcji rur, rozmaitych kształtek do kanałów wentylacyjnych, instalacyjnych itp. Zgodnie z danymi, przedstawionymi w POKZA w Polsce zostało do usunięcia 14,5 mln ton wyrobów azbestowych.

Wyroby zawierające azbest oraz odpady azbestowe, w zależności od trwałości i ilości zastosowanego spoiwa wiążącego, można podzielić na: twarde i miękkie.

Wyroby twarde o gęstości większej niż 1000 kg/m³

Charakteryzują się dużą zwięzłością, dużym udziałem spoiwa (najczęściej jest nim cement), niską procentową zawartością azbestu (ok. 12-13% w płytach płaskich i falistych azbestowo-cementowych i ok. 20% w rurach azbestowo-cementowych). W przeciwieństwie do wyrobów miękkich, przez długi okres pozostają wyrobami emitującymi małe ilości pyłu azbestu, są więc **mniej groźne w użytkowaniu** oraz podczas prac remontowych, jak również mniej groźne są ich odpady, w porównaniu do wyrobów miękkich. Są to najpowszechniej występujące w krajowym budownictwie wyroby zawierające azbest.

Wyroby twarde to m.in.: płyty azbestowo-cementowe faliste, płyty azbestowo-cementowe płaskie prasowane, płyty azbestowo-cementowe KARO, płyty warstwowe PW3/A i podobne, rury azbestowo-cementowe, złącza, listwy, gąsiory wykonane z azbestocementu, płaszcze azbestowo-cementowe stosowane w izolacji rur, itp.

Wyroby miękkie o gęstości mniejszej niż 1000 kg/m³,

To słabo związane produkty azbestowe zawierające powyżej 20% azbestu w produkcie (do 100%) oraz niskiej zawartości substancji wiążącej. **Są podatne na uszkodzenia mechaniczne, przez co uwalniają duże ilości włókien azbestowych do otoczenia.**

Wyroby miękkie to m.in.: sznury, płótna, tkaniny z dodatkiem azbestu, płyty i uszczelki kinkieryt (typu Gambit, Polonit), stosowane w ciepłownictwie na złączach rur, zaworów z gorącą wodą lub parą, płaszcze azbestowo-gipsowe stosowane w izolacji rur w ciepłownictwie, płyty i tektury miękkie (stosowane w izolacjach ognioochronnych), płyty ognioochronne typu „PYRAL” produkcji czechosłowackiej lub „SOKALIT” produkcji NRD, zawierające ok. 30 - 50% azbestu (służą do okładzin ognioochronnych konstrukcji budynków oraz jako sufity podwieszane o podwyższonej odporności na ogień, także jako materiał do klap przeciwpożarowych i przeciwdymnych), natryski azbestowe na konstrukcje stalowe zastosowane jako ognioochronne zabezpieczenie.

W Polsce azbest szczególnie powszechnie wykorzystywano w kilku dziedzinach gospodarki, tj.:

Budownictwie – w wyrobach budowlanych powszechnego użycia, jak na przykład:

- eternit, czyli płyty falisto-cementowe i gąsiory do pokryć dachowych oraz płyty prasowane płaskie okładzinowe,
- płyty Karo – pokrycia dachowe i elewacje,
- rury ciśnieniowe,
- rury, kształtki i osłony stosowane w kanałach wentylacyjnych i przewodach dymno-spalinowych,
- pozostałe płyty i kształtki azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie ogólnym i przemysłowym.

Obecnie szacuje się, że płyty azbestowo-cementowe stanowią 96 % ogólnej ilości wyrobów zawierających azbest na terenie kraju.

Ponadto azbest mógł być stosowany w miejscach gdzie wymagana była podwyższona odporność ogniowa i występowała potrzeba zabezpieczenia elementów narażonych lub potencjalnie narażonych na działanie wysokich temperatur, np.:

- klapy przeciwpożarowe,
- tablice elektryczne rozdzielcze, przejścia kabli elektrycznych,
- węzły ciepłownicze, przewody ciepłownicze i wentylacyjne między stropami,
- obudowa klatek schodowych, elementy stropów i ścian strychów, piwnic, dróg ewakuacyjnych, konstrukcji stalowych,
- a także w tkaninach wygłuszających hałas.

Wyroby z azbestem projektanci dobierali indywidualnie do obiektów, z uwzględnieniem wymagań przeciwpożarowych.

Energetyce – stosowany w elektrowniach i elektrociepłowniach jako izolacje termiczne w formie tektur i sznurów, płaszczów azbestowo-cementowych i azbestowo-gipsowych w obmurzach kotłów, w uszczelnieniach urządzeń poddanych działaniu wysokich temperatur, zaworów, wymienników ciepła, kominach o dużej wysokości, chłodniach kominowych czy w izolatorach tras ciepłowniczych.

Transporcie – azbest powszechnie stosowano w kolejnictwie, lotnictwie i przemyśle stoczniowym, szczególnie w miejscach narażonych na ogień i działanie wysokich temperatur, np. w izolacji termoizolatorów elektrycznych urządzeń grzewczych (m.in. w elektrowozach, tramwajach, wagonach, metrze), termoizolacji silników pojazdów mechanicznych, w uszczelkach, elementach kolektorów wydechowych, elementów ciernych w sprzęgłach i hamulcach.

Przemysłu chemicznym – ze względu na swoją odporność chemiczną, wytrzymałość na wysoka temperaturę, ściskanie i na dobrą elastyczność azbest wykorzystywany był w wielu działach przemysłu chemicznego, m.in. jako uszczelki i filtry przemysłowe.

Do pozostałych znaczących rodzajów wyrobów azbestowo-cementowych możemy jeszcze zaliczyć: płytki „PACE” oraz kształtki azbestowo-cementowe prasowane nieimpregnowane dla elektrotechniki, zbiorniki na wodę, kształtki do wentylacji zewnętrznych, itp.

Szczegółowe zestawienie kierunków wykorzystania wyrobów zawierających azbest, ze wskazaniem rodzaju wyrobu, procentowego udziału zawartości minerałów azbestu w produkcie oraz zaletach, które decydowały o jego zastosowaniu przedstawia Tabela Nr 1.

Tabela 1. Kierunki wykorzystania azbestu

Lp.	Rodzaje wyrobów	Wyroby	Udział % azbestu w wyrobie	Zastosowanie	Zalety wyrobu
1.	Wyroby azbestowo - cementowe	- płyty dekarские - rury ciśnieniowe - płyty okładzinowe i elewacyjne	5 – 30	- pokrycia dachowe - elewacje - wodociągi i kanalizacje	- ogniotrwałość - odporność na korozję i gnicie - wytrzymałe mechanicznie - lekkie - trwałe

					- nie wymagają konserwacji
2.	Wyroby izolacyjne	- wata - włókniny - sznury - tkanina termoizolacyjna - taśmy	75 – 100	- izolacje kotłów parowych, silników, rurociągów, wymienników ciepła, zbiorników - ubrania i tkaniny termoizolacyjne	- odporne na wysoką temp. - trwałe
3.	Wyroby uszczelniające	- tektura - płyty azbestowo-kauczukowe - szczeliwa plecione	75 – 100	Uszczelnienia narażone na: - wysoką temperaturę - wodę i parę - kwasy i zasady - oleje, gazy spalinowe	- odporność na wysoką temperaturę - wytrzymałość na ściskanie - dobra elastyczność - odporność chemiczna
4.	Wyroby cierne	- okładziny cierne - klocki hamulcowe	30	Elementy napędów	Chroni elementy przed przegrzaniem
5.	Wyroby hydroizolacyjne	- lepiki asfaltowe - kity uszczelniające - zaprawy gruntujące - papy dachowe - płytki podłogowe	20 – 40	Materiały stosowane w budownictwie	
6.	Inne	- materiały filtracyjne w przemyśle piwowarskim i w farmacji - wypełniacz lakierów i izolacji przewodów grzewczych - produkcja masek przeciwigazowych	do 100	Stosowany w różnych przemysłach	

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001r. - w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. 2001, Nr 112, poz. 1206) odpady zawierające azbest klasyfikowane są jako odpady niebezpieczne o kodach:

- 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy
- 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu
- 10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)
- 10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo - azbestowych
- 15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
- 15 02 02* - sorbenty, materiały filtracyjne (w tym filtry olejowe nie ujęte w innych grupach), tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i materiały ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (np. PCB)
- 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest
- 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest
- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

- 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
- 20 01 35* - zużyte urządzenia elektrycznie i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki.

* - oznacza odpady niebezpieczne

Zdecydowaną większość odpadów azbestowych stanowią odpady o kodach: 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest i 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest, ponieważ wyroby zawierające azbest z grupy 17 były najczęściej stosowane.

W umowie ADR (Umowa Europejska dotycząca międzynarodowego przewozu towarów niebezpiecznych) azbestowi odpowiadają dwa numery: UN 2212 „AZBEST NIEBIESKI (krokidolit) lub AZBEST BRĄZOWY (amozyt) oraz UN 2590 „AZBEST BIAŁY (chryzotyl, aktynolit, antofilit, tremolit).

Sposób postępowania w przypadku stwierdzenia, że na Państwa nieruchomości występują elementy zawierające azbest został przedstawiony w Procedurach w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest., tj. punkt 1 i 2 w **załączniku Nr 1** do niniejszego Programu.

Jako zamienniki azbestu wprowadzane są na coraz szerszą skalę sztuczne włókna mineralne. Wyroby oferowane są w postaci luźnej, jak również w postaci mat, płyt, taśm, sznurów, szczeliw, tektury i papieru. Wyroby charakteryzują się dobrymi właściwościami izolacyjnymi (termicznymi, elektrycznymi i akustycznymi) oraz odpornością chemiczną.

4. Wpływ azbestu na organizm ludzki.

Wszystkie rodzaje azbestu są wymienione w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 8 lutego 2010 r. w sprawie wykazu substancji niebezpiecznych wraz z klasyfikacją i oznakowaniem (Dz. U. Nr 27, poz. 140) jako substancje o udokumentowanym działaniu rakotwórczym i stanowiąca poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi w następstwie narażenia na długotrwałe oddziaływanie na drogi oddechowe.

Analizując szkodliwość azbestu i jego wpływ na organizm ludzki należy pamiętać, że jest on groźny dla zdrowia ludzi tylko wtedy, gdy jego elementarne włókna znajdują się we wdychanym powietrzu. **Twarde wyroby azbestowe, które nie podlegają działaniom mechanicznym (łamaniu, ścieraniu, itp.), będące w dobrym stanie technicznym oraz odpowiednio zabezpieczone nie stanowią zagrożenia dla zdrowia ludzkiego.**

Emisja pyłu azbestu z wyrobów twardych może powstawać podczas uszkodzeń mechanicznych, np. przy piłowaniu lub szlifowaniu szybkoobrotowymi narzędziami elektrycznymi, niewyposażonymi w miejscowe odciągi pyłu, w wyniku niewłaściwie prowadzonych prac demontażowych prowadzących do pękania, łamania i kruszenia wyrobów azbestowych a także w trakcie trwania destrukcji. Włókna azbestu emitują np. stare płyty pokryć dachowych azbestowo-cementowych o naruszonej przez czynniki atmosferyczne lub chemiczne powierzchni zewnętrznej. Wówczas zanieczyszczony jest też grunt w bezpośrednim sąsiedztwie rynny odprowadzającej wodę opadową.

Największe zagrożenie dla organizmu ludzkiego stanowią włókna respirabilne, tzn. takie, które mogą występować w trwałej postaci w powietrzu i przedostawać się

z wdychanym powietrzem do pęcherzyków płucnych. Są one dłuższe od 5 μm , mają grubość mniejszą od 3 μm , a stosunek długości włókna do jego grubości nie jest mniejszy niż 3:1. Istotnym czynnikiem rakotwórczym, poza ilością włókien, które dostały się do płuc jest też rodzaj azbestu. Włókna azbestu chryzotylowego są łatwiej zatrzymywane w górnych partiach układu oddechowego, są także skuteczniej usuwane z płuc, natomiast narażenie na kontakt z azbestem amfibolowym stwarza większe zagrożenie dla organizmu ludzkiego.

Krótkookresowe narażenie na działanie azbestu może prowadzić do zaburzeń oddechowych, bólów w klatce piersiowej oraz podrażnienia skóry i błon śluzowych. Z kolei długotrwała ekspozycja na włókna azbestowe może być przyczyną wielu chorób układu oddechowego mogących ujawnić się nawet po 40 latach od narażenia, do których zaliczamy: zmiany opłucnowe, pylicę azbestową (azbestoza), międzybłoniaka opłucnej (rzadko występujący nowotwór złośliwy) czy raka płuca.

Zmiany opłucnowe – występują już przy niewielkim narażeniu na pył azbestowy, mogą występować pod postacią blaszek, zgrubień i odczynów wysiękowych. Są to najłagodniejsze zmiany chorobowe powodowane przez narażenie na nieznaczne oddziaływanie włókien azbestu. Powodują ograniczenie funkcjonowania płuc, zwiększają ryzyko zachorowania na raka oskrzeli i międzybłoniaka opłucnej. Lekkie zmiany opłucnowe nie mają większego znaczenia klinicznego.

Azbestoza – pojawia się głównie u osób pracujących w przetwórstwie azbestu, gdzie stężenie włókien we wdychanym powietrzu było bardzo wysokie i narażenie trwało dość długo. Ciężkość azbestozy zależy zarówno od kumulowanej dawki włókien azbestu, jak i okresu, jaki upłynął od pierwszego narażenia. Włókna azbestowe mogą zalegać w tkance płucnej przez długi okres i proces zwłóknieniowy może się ujawniać po wielu latach od ustania narażenia – rzadko objawy kliniczne pojawiają się w okresie krótszym od 10 lat. Powszechnie uznawana jest teza, że azbestoza istotnie zwiększa ryzyko wystąpienia raka płuca.

Gwałtownie rozwijający się **rak płuca** – jest najpowszechniejszym nowotworem złośliwym powodowanym przez azbest. Wykazano, że rak płuca powodowany jest przez wszystkie rodzaje azbestu, jednak ryzyko wystąpienia, tak jak w przypadku azbestozy, zależy od stopnia i czasu narażenia na działanie włókien azbestu. Może być następstwem pylicy azbestowej i najczęściej występuje po 10 – 35 latach od narażenia na pył azbestowy.

Międzybłoniak opłucnej – jest to bardzo złośliwy nowotwór charakterystyczny dla azbestu. Spowodowany jest odkładaniem się włókien respirabilnych w płucach, które z czasem przenoszone są na opłucną okalającą dolną część płuc powodując powstawanie tam guzów i ognisk nowotworowych. Reakcją na wystąpienie guzów jest gromadzenie się płynu surowiczego, który w znacznym stopniu zmniejsza objętość roboczą płuc. Występuje zwykle w przedziale 10 – 40 i więcej lat od narażenia. Jest to postępująca choroba prowadząca do śmierci. Dotyczy przede wszystkim pracowników byłych zakładów produkujących wyroby azbestowe. Międzybłoniak opłucnej jest nowotworem rzadkim, szacunkowa zachorowalność to 1 na 120000. Liczba zarejestrowanych w Polsce rozpoznań wynosi około 100 (dane na 2005 r.).

Azbest może być również przyczyną nowotworu krtani oraz innych rodzajów nowotworów.

Dodatkowym silnym czynnikiem synergicznym jest **palenie tytoniu**, które może zwiększyć ryzyko raka płuca w związku z ekspozycją na pył azbestowy nawet 50-krotnie

(większość osób narażonych na wdychanie włókien azbestowych, u których wykryto raka płuca, była palaczami!).

Zapadalność na nowotwory złośliwe powodowane azbestem, w szczególności raka płuca i międzybłoniaka opłucnej, jest ściśle związana ze stężeniem włókien azbestu w powietrzu warunkowanym rodzajem wykonywanej pracy, narażeniem na długotrwałe wdychanie włókien azbestu w związku ze stanem i ilością zabudowanych i stosowanych wyrobów zawierających azbest oraz stopniem zanieczyszczenia środowiska. Narażone na choroby są również osoby przebywające krótkotrwale w miejscu o dużym stężeniu włókien azbestowych.

W przeszłości na szkodliwe działanie azbestu narażeni byli przede wszystkim pracownicy fabryk, w których wytwarzano produkty azbestowe a ze względu na wspomniane wyżej opóźnienie występowania objawów chorobowych, występujące obecnie schorzenia są głównie skutkiem pracy w tamtych dawno już nieistniejących zakładach przetwórstwa azbestu, ale dotyczą także osób przebywających w sąsiedztwie tych zakładów oraz rodzin robotników tam pracujących.

Obecnie, po wprowadzeniu w 1997 zakazu produkcji i w 1998 zakazu obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi azbest, znaczne zagrożenie szkodliwym oddziaływaniem azbestu pojawia się w związku z:

- niewłaściwym deponowaniem zdemontowanych wyrobów azbestowych, np. płyt azbestowo-cementowych bez zabezpieczenia folią ochronną, dzikie wysypiska oraz wysypywanie na drogi odpadów budowlanych zanieczyszczonych azbestem powodujących znaczną emisję włókien azbestu do powietrza w wyniku użytkowania takich dróg,
- emisją włókien z urządzeń wentylacyjnych, grzewczych, klimatyzacyjnych i izolacji zawierających azbest, stanowiące źródło emisji występujące wewnątrz budynków,
- użytkowaniem wyrobów azbestowych, co w konsekwencji prowadzi do zanieczyszczenia powietrza pyłem azbestowym w wyniku: korozji i mechanicznych uszkodzeń płyt azbestowo-cementowych, ścierania tarcz sprzęgłowych i hamulcowych,
- uszkodzeniem wyrobów zawierających azbest i ich niewłaściwym usuwaniem z dachów i elewacji (łamanie, kruszenie, cięcie, szlifowanie itp.), stanowiące obecnie największe zagrożenie emisją włókien azbestu do powietrza.

Z tego też względu obecnie grupą zawodową, która jest najbardziej narażona na niebezpieczne oddziaływanie włókien azbestu są pracownicy zatrudnieni przy demontażu elementów zawierających azbest. Dlatego istotne znaczenie dla wielkości poziomu zanieczyszczenia powietrza włóknami azbestu, jakie powstają np. podczas prac demontażowych, ma zasada obniżania emisji pylenia przez: nawilżanie wyrobu przed oraz w trakcie demontażu, zaniechanie w miarę możliwości obróbki i destrukcji mechanicznej demontowanego wyrobu, nie posługiwanie się narzędziami napędzanymi elektrycznie takimi, jak piły, wiertarki, wyzwalającymi znaczną emisję pyłu, ale narzędziami ręcznymi - najlepiej wolnoobrotowymi o specjalnie wyprofilowanych ostrzach, zaopatrzonych w odsysanie pyłu i przeznaczonych dla obróbki wyrobów azbestowych. Podczas prac wymagana jest staranność i dokładność wszelkich czynności, wykonywanie ich według z góry przygotowanego planu.

Najważniejsze jest właściwe stosowanie odpowiednich procedur i nowoczesnych środków ochrony osobistej pracowników, tj. ubrania ochronne, filtry, itp. które praktycznie całkowicie eliminują zagrożenie.

Dla bezpiecznego użytkowania płyt azbestowego-cementowych, przy braku możliwości ich natychmiastowego usunięcia, ważne jest jak najszybsze właściwe ich zabezpieczenie. Znane są dwie **metody zabezpieczenia** ww. wyrobów, tj.:

- obudowanie, polegające na odizolowaniu wyrobów zawierających azbest od otoczenia poprzez obudowanie ich pyłoszczelną przegrodą, np. płytą gipsową.
- pokrycie powierzchni tych wyrobów specjalnymi substancjami impregnującymi uniemożliwiającymi kruszenie się azbestu lub substancjami błonotwórczymi, które uniemożliwiają uwalnianie się włókien azbestu do powietrza.

Biorąc pod uwagę częste nieprzestrzeganie terminów konserwacji, a często nawet całkowity brak jego wykonywania oraz nieprawidłowy montaż płyt azbestowo-cementowych stanowiący kolejny negatywny czynnik wpływający na ich obecny stan, powodujący odkształcanie płyt oraz ich pękanie (kwestia ta szczególnie dotyczy terenów wiejskich) pojawia się sprawa szkodliwości takich wyrobów, co oznacza odpowiednie przeprowadzenie procesów: demontażu, transportu i unieszkodliwienia odpadów, które to czynności stanowią największe zagrożenie możliwością uwolnienia szkodliwych włókien azbestowych.

Wymagania jakie należy spełnić w zakresie usuwania, transportu i unieszkodliwienia wyrobów zawierających azbest określone zostały szczegółowo w **załączniku Nr 1** do niniejszego Programu.

Odrębnym zagadnieniem jest problem związany z użytkowaniem przewodów wodociągowych wykonanych z rur azbestowo-cementowych. Według ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) oraz stanowiska Państwowego Zakładu Higieny nie ma udokumentowanych dowodów świadczących o szkodliwym wpływie na zdrowie odbiorców wody przesyłanej rurociągami azbestowo-cementowymi i nie widzi się konieczności natychmiastowej eliminacji już istniejących instalacji azbestowo-cementowych.

Uznano, że instalacje te mogą być eksploatowane do czasu ich technicznego zużycia, przy czym usuwanie przebiegać będzie stopniowo, w ramach modernizacji sieci wodociągowych, tym bardziej, że w miarę eksploatacji sieci, przewody wodociągowe pokrywają się wewnątrz osadami, które stanowią dodatkową barierę ochronną dla przepływającej przez nie wody. W tym celu wprowadzono Rozporządzeniem Ministra gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest (Dz. U. z 2011r. Nr 8, poz. 31) uregulowania umożliwiające pozostawienie w ziemi rur azbestowo-cementowych pod warunkiem zaznaczenia ich w planach sytuacyjnych i dokumentacji technicznej.

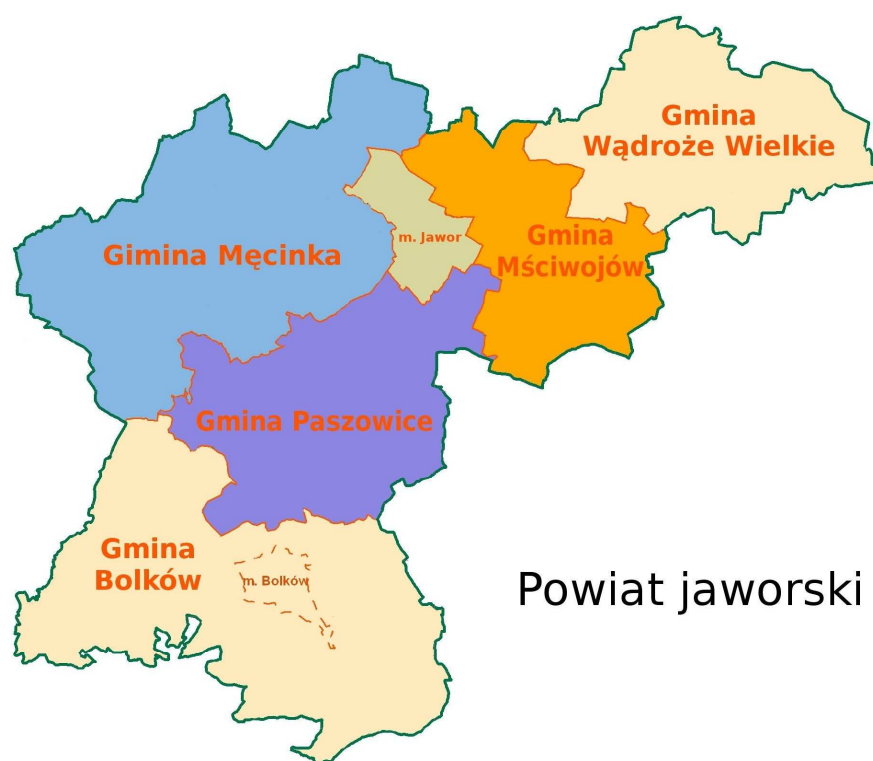
Biorąc powyższe pod uwagę przyjęto, że w programie nie będzie się uwzględniać rur azbestowo-cementowych występujących w instalacjach ziemnych.

5. Diagnoza aktualnego stanu użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest w powiecie jaworskim.

5.1. Charakterystyka powiatu jaworskiego.

Powiat jaworski ma ok. 581 tys. km² powierzchni, co stanowi 3,1% całkowitej powierzchni województwa dolnośląskiego. Położony jest w środku województwa dolnośląskiego i graniczy z powiatami: złotoryjskim na zachodzie, legnickim na północy, średzkim i świdnickim na wschodzie oraz wałbrzyskim i kamiennogórskim na południu. Przez powiat będą ważne szlaki komunikacyjne, m.in. drogi krajowe nr E – 3 i E – 5 oraz autostrada A – 4. Ponadto powiat posiada rozbudowaną sieć dróg lokalnych.

Rys. 1. Mapa powiatu jaworskiego.



Siedzibą powiatu jest miasto Jawor, położone w Nizinie Śląskiej, nad Nysą Szaloną. Powiat jaworski liczy ok. 51.600 mieszkańców (stan na 30.06.2010 r. wg GUS).

W skład powiatu jaworskiego wchodzi następujące gminy:

- **gmina miejska Jawor** – zajmuje powierzchnię 18,8 km², liczba mieszkańców 23.820;
- **gmina miejska i wiejska Bolków** – obejmuje teren o powierzchni 153 km². W jej skład wchodzi miasto Bolków oraz teren wiejski obejmujący 17 sołectw. Ogółem gmina liczy 11.008 mieszkańców (miasto 5.301, wieś 5.707);

oraz cztery gminy wiejskie:

- **gmina Męcinka** – leży na obszarze Równiny Jaworskiej i Pogórza Kaczawskiego w dorzeczu Kaczawy obejmując powierzchnię 147,78 km². W 14 sołectwach i 3 przysiółkach mieszka 4.815 mieszkańców;
- **gmina Mściwojów** – leży na Nizinie Łużyckiej. Gmina obejmuje teren o powierzchni 72 km² w 12 sołectwach mieszka 4.039 mieszkańców;
- **gmina Paszowice** – leży na Pogórzu Kaczawskim, obejmuje powierzchnie 101 km², w 12 sołectwach mieszka 3.885 mieszkańców;
- **gmina Wądroże Wielkie** – leży na pograniczu dwóch makroregionów Polski południowo – zachodniej, tj.: Niziny Łużyckiej oraz makroregionu Przedgórze Sudeckiego, obejmuje obszar o powierzchni 89,2 km². W 18 sołectwach mieszka 4.033 mieszkańców.

Działalność przemysłowa skupiona jest przede wszystkim w Jaworze oraz Bolkowie.

5.2. Wyroby zawierające azbest w powiecie jaworskim.

Wyliczeń ilości wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie powiatu jaworskiego, dokonano na podstawie danych z inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest uzyskanych od poszczególnych gmin, danych pozyskanych z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego oraz danych o ilości wyrobów zawierających azbest wbudowanych w zakładach uzyskanych od Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Jaworze. Informacje te przedstawione zostały w Tabeli 2.

Tabela 2. Ilość wyrobów zawierających azbest na terenie powiatu jaworskiego.

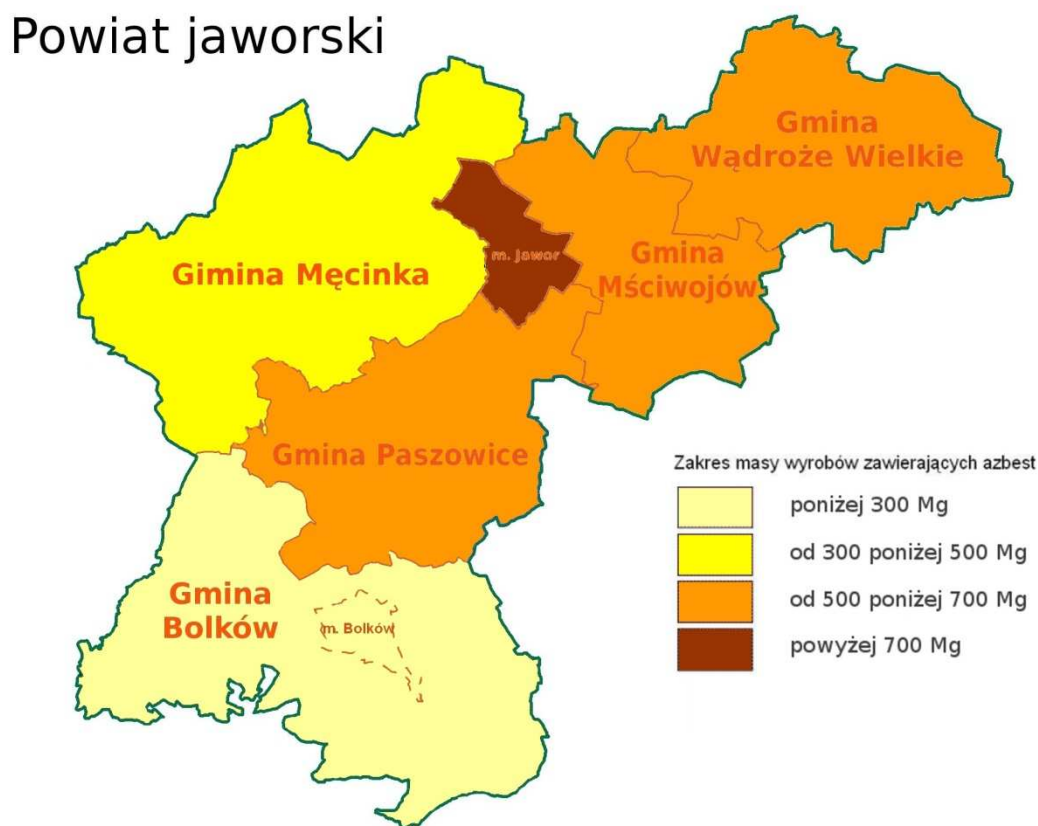
Lp.	Gmina	Ilość w tonach [Mg]	Ilość w [m ²]*	Źródło
1	Bolków	187	12.600	gmina
2	Jawor	219	14.828	gmina
3	Męcinka	404	27.258	wg WPGO
4	Mściwojów	-	-	brak danych, brak przeprowadzonej inwentaryzacji w gminie
	przewidywana ilość	544	36.700	przyjęto średnią dla gmin wiejskich Województwa Dolnośląskiego (na podstawie danych z WPGO)
5	Paszowice	680	45.884	gmina
6	Wądroże Wielkie	554	37.382	gmina
7	Powiat jaworski – przedsiębiorstwa	772	52.081	wg PINB
	w tym przedsiębiorstwa – gmina Jawor	632	42.667	
	Powiat	3.360	226.733	

* Ilość azbestu w m² przeliczono wg przelicznika 14,82 kg/m²

Na podstawie przedstawionych wyliczeń, łączna ilość wyrobów zawierających azbest w powiecie jaworskim wynosi ok. **3.360 Mg**.

Dane te jednak nie przedstawiają rzeczywistej sytuacji pod względem ilości występowania wyrobów azbestowych w powiecie, m.in. ze względu na brak informacji o ilości azbestu na terenie gminy Mściwojów (brak przeprowadzonej inwentaryzacji, wyliczenia szacunkowe na podstawie średniej ilości wyrobów zawierających azbest dla gmin wiejskich Województwa Dolnośląskiego, wg danych z WPGO). Ponadto przewiduje się, że w przypadku pozyskania funduszy na usuwanie azbestu, gminy w następnych latach będą otrzymywały coraz więcej zgłoszeń o miejscach występowania azbestu, co przyczyni się do lepszej wiedzy na temat jego ilości. W związku z powyższym można stwierdzić, że wartość dotycząca ilości azbestu na terenie powiatu jaworskiego nie jest wartością ostateczną.

Rys. 2. Ilość wyrobów zawierających azbest w układzie gmin (Mg).



Skalę problemu dla poszczególnych gmin powiatu przedstawia Rys. 2. opracowany na podstawie danych zbiorczych obejmujących budynki, budowle, instalacje lub urządzenia przemysłowe oraz tereny gdzie znajdują się wyroby zawierające azbest. Z zestawienia tego wynika, że największe zagrożenie azbestem występuje na terenie gminy Jawor, co jest związane ze znacznym udziałem azbestu znajdującym się na terenie przedsiębiorstw w gminie.

Największy udział wyrobów zawierających azbest w powiecie jaworskim stanowią płyty dachowe i elewacyjne w budynkach mieszkalnych i towarzyszącym im zabudowaniach inwentarskich, w blokach mieszkalnych oraz azbest znajdujący się na terenie przedsiębiorstw.

Do najważniejszych problemów z gospodarowaniem azbestem i jego odpadami na terenie powiatu jaworskiego zaliczamy:

- brak przeprowadzonej inwentaryzacji dotyczącej ilości, miejsc i stanu wyrobów zawierających azbest dla gminy Mściwojów;
- niedostateczna ilość przeprowadzonych pierwszych kontroli stanu obiektów i urządzeń budowlanych przez większość osób fizycznych i prawnych, będących właścicielami, zarządcami lub użytkownikami miejsc, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest;
- brak opracowania gminnych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla gmin powiatu jaworskiego. W chwili tworzenia niniejszego Programu tylko Gmina Jawor miała opracowany Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie miasta Jawora uchwalony przez Radę Miasta w Jaworze dnia 27 października 2010 r.;
- niewystarczająca edukacja ekologiczna mieszkańców powiatu na temat szkodliwości azbestu i zagrożeń wynikających z jego stosowania, w tym brak w poprzednich latach informacji o procedurach prawnych dotyczących użytkowania i postępowania z wyrobami zawierającymi azbest;
- brak systemowego wsparcia finansowego dla podmiotów obowiązanych do podejmowania działań na rzecz bezpiecznego usuwania azbestu, w szczególności dla osób fizycznych.

Polepszenie obecnego stanu realizacji gospodarki azbestem w powiecie jaworskim nastąpi poprzez upowszechnienie Programu wśród mieszkańców powiatu, informując o szkodliwości wyrobów zawierających azbest i bezpiecznym jego usuwaniu, jak również poprzez przewidywany system pomocy finansowej. Dzięki tym działaniom zwiększy się zainteresowanie właścicieli nieruchomości, na których znajdują się wyroby zawierające azbest, by je usunąć. Finansowe wsparcie oraz działania edukacyjne, prowadzone przez gminy, przyczynią się do nadrobienia zaległości w inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest oraz przeprowadzenia oceny ich stanu technicznego. Zagadnienia te zostaną omówione szczegółowo w dalszej części niniejszego opracowania.

6. Przepisy i procedury w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest.

6. 1. Procedury w zakresie postępowania z odpadami zawierającymi azbest.

Metody bezpiecznego postępowania z azbestem i wyrobami zawierającymi azbest, począwszy od eksploatacji tych wyrobów przez usuwanie, transport i ich unieszkodliwienie określone są poprzez obowiązujące w Polsce przepisy prawne.

Poniżej przedstawiono proponowane przez Ministerstwo Gospodarki procedury postępowania z wyrobami zawierającymi azbest. Procedury opracowane zostały w oparciu o obowiązujące przepisy prawne w zakresie bezpiecznego postępowania z wyrobami i opadami zawierającymi azbest.

GRUPA I. Procedury obowiązujące właścicieli i zarządzających obiektami, instalacjami lub urządzeniami zawierającymi azbest lub wyroby zawierające azbest.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców, przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców, przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

GRUPA II. Procedury obowiązujące wykonawców prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwórców odpadów niebezpiecznych.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

GRUPA III. Procedura obowiązująca prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

GRUPA IV. Procedura obowiązująca zarządzających składowiskami odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Dla podmiotów będących właścicielami nieruchomości, na których znajdują się wyroby zawierające azbest bardzo istotne są **obowiązki** wskazane w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. (Dz. U. z dnia 2011 r. Nr 8, poz. 31). Szczególnie ważne są przepisy zawarte w § 10 ww. rozporządzenia, które zobowiązują do przeprowadzenia inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest, instalacji i urządzeń zawierających azbest, dróg utwardzanych odpadami zawierających azbest, rur azbestowo-cementowych oraz wyrobów usuniętych, poprzez sporządzenie w dwóch egzemplarzach „Informacji o wyrobach zawierającej azbest” stanowiącej załącznik nr 3 do rozporządzenia. Wzór informacji zamieszczono w **załączniku nr 4** do niniejszego Programu.

Jeden egzemplarz składa się corocznie – do 31 stycznia bez dodatkowego wezwania marszałkowi województwa, przy czym osoby fizyczne informację taką składają odpowiednio wójtowi lub burmistrzowi. Drugi egzemplarz przechowuje się przez rok, do sporządzenia kolejnej informacji.

Jednocześnie, ze względu na konstrukcję wzoru ww. informacji konieczne staje się dokonanie **oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest** zgodnie ze wzorem zamieszczonym w kolejnym Rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649 z 2004 r. z późn. zm.), stanowiący **załącznik Nr 3** do Programu, w którym określa się stopień pilności likwidacji tych wyrobów i termin dokonania kolejnej oceny.

Określenie stopnia pilności usuwania wyrobów zawierających azbest ma istotne znaczenie dla określenia kolejności usuwania tych wyrobów, gdyż przyjmuje się, że prawidłowo położone i zamontowane płyty, pomalowane farbą akrylową oraz konserwowane co 5 – 7 lat nie stwarzają zagrożenia emisją włókien azbestu do środowiska

i praktycznie mogą być użytkowane ponad 30 lat. Jednakże przy założeniu, że wyżej wymienione terminy konserwacji są rzadko przestrzegane przez użytkowników tych wyrobów, o ile w ogóle takie działania były wykonywane, przy założonym okresie usuwania do roku 2032, wiele z tych wyrobów przekroczy wszelkie normy i granice bezpiecznego użytkowania.

Szczegółowy opis procedur, zaktualizowanych zgodnie ze stanem prawnym na dzień 14 lutego 2011 r., zamieszczono w **załączniku Nr 1** do Programu.

6.2. Akty prawne regulujące użytkowanie i usuwanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.

Azbest stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi. W związku z tym powstało wiele regulacji prawnych zakazujących stosowania i produkcji wyrobów zawierających ten minerał, a także nakazujących usunięcie wyrobów już istniejących.

Regulacje ustawowe:

- ***Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest*** (Dz. U. Nr 3 poz. 20, tekst jednolity z 2004 r. z późn. zm.). Ustawa ta zakazuje wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec (z pewnymi wyjątkami określonymi w załączniku nr 1 do powyższej ustawy). Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami.
- ***Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska*** (Dz. U. Nr 25 poz. 150, tekst jednolity z 2008 r. z późn. zm.) – ustawa zawiera szereg istotnych i ważnych postanowień dotyczących m.in.: • państwowego monitoringu środowiska, jako systemu pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku, • opracowania prognoz oddziaływania na środowisko, w tym gospodarki odpadami, a także programów wojewódzkich, zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska, • ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem, • sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska, • kar i odpowiedzialności za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska, • konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje.
- ***Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach*** (Dz. U. Nr 185 poz. 1243 tekst jednolity z 2010 r. z późn. zm.) – ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska. W ustawie określone są obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje całokształt spraw administracyjnych, związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów. Wprowadza obowiązek opracowania planów gospodarki odpadami na szczeblu krajowym, wojewódzkim,

powiatowym i gminnym, których integralną częścią są programy usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (Dz. U. Nr 234 poz. 1623, tekst jednolity z 2010 r.). Jeżeli przy usuwaniu elementów azbestowych lub materiałów zawierających azbest nie wystąpi naruszenie ani wymiana fragmentów konstrukcji budynku oraz gdy nie ulegnie zmianie wygląd elewacji, to pozwolenie na budowę, będące jednocześnie pozwoleniem na rozbiórkę, nie jest wymagane. W przeciwnym wypadku uzyskanie takiego pozwolenia jest konieczne. Zgodnie z art. 30 ust. 7 właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1, jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia, pogorszenie stanu środowiska lub dóbr kultury, pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych, wprowadzenie, utrwalenie bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.

Akty wykonawcze:

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest** (Dz. U. Nr 71 poz. 649 z 2004 r. z późn. zm.) – określa sposoby i warunki bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest, obowiązki wykonawcy prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, warunki przygotowania do transportu oraz transportu wyrobów i odpadów zawierających azbest do miejsca ich składowania; wymagania, jakim powinno odpowiadać oznakowanie wyrobów i odpadów zawierających azbest.
- **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy** (Dz. U. Nr 217 poz. 1833 z 2002 r. z późn. zm.) - określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy dla pyłów zawierających azbest (jeden lub więcej rodzajów azbestu): pyły zawierające azbest – 0,5 mg/m³; włókna respirabilne - 0,1 włókien w m³.
- **Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów** (Dz. U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1206). Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w niżej wymienionych grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:
 - 06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy
 - 06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu
 - 10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)
 - 10 13 09* - odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo - azbestowych
 - 15 01 11* - opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi
 - 15 02 02* - sorbenty, materiały filtracyjne (w tym filtry olejowe nie ujęte w innych grupach), tkaniny do wycierania (np. szmaty, ścierki) i materiały ochronne zanieczyszczone substancjami niebezpiecznymi (np. PCB)

- 16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest
- 16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest
- 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
- 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest
- 20 01 35* - zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki.

* - oznacza odpady niebezpieczne

- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nieselektywny** (Dz. U. 2002 Nr 191, poz. 1595). W sposób nieselektywny mogą być składowane odpady o następujących kodach:
 - 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest
 - 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbestOdpady te mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Nie można mieszać tych odpadów i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest** (Dz. U. z 2011 r. Nr 8 poz. 31). Rozporządzenie wprowadza obowiązek inwentaryzacji przez właściciela lub zarządzającego miejsc, gdzie był lub jest wykorzystywany azbest oraz składania corocznie stosownych informacji do marszałka województwa, a w przypadku osób fizycznych, do właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.
- **Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów** (Dz. U. Nr 216, poz. 1824). Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Pełny i aktualny wykaz aktów prawnych, regulujących problematykę azbestową, znajduje się na stronie internetowej: <http://bazaazbestowa.pl/tabs/show/4>

7. Kierunki działań.

7.1. Edukacja ekologiczna.

W realizacji założeń Programu dużą rolę odgrywa edukacja ekologiczna, mająca na celu dostarczenie informacji o zagrożeniach osób narażonych na szkodliwe dla zdrowia działanie azbestu zgodnie z zasadami wynikającymi z odpowiednich przepisów prawnych.

Upowszechnienie Programu przyczyni się w znaczny sposób do podniesienia świadomości społeczności lokalnej w zakresie zagrożeń związanych z użytkowaniem i usuwaniem azbestu a także w istotny sposób zwiększy ilość unieszkodliwianych zgodnie z prawem odpadów azbestowych.

Aby osiągnąć te cele proponuje się następujące działania:

- Umieszczenie wersji elektronicznej „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla powiatu jaworskiego” na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Jaworze.
- Przesłanie wersji elektronicznej Programu gminom powiatu jaworskiego.
- Rozpowszechnienie Programu wśród społeczeństwa.
- Akcja informacyjna w szkołach na terenie powiatu jaworskiego.

7.2. Usuwanie wyrobów zawierających azbest.

Wyroby zawierające azbest, jak już wcześniej wspomniano nie stanowią zagrożenia dla ludzi i środowiska dopóki:

- nie podlegają działaniom mechanicznym - łamaniu, ścieraniu itp.,
- ich stan techniczny ocenia się na dobry,
- przy użytkowaniu spełniane są wymagania techniczne opisane w przepisach prawnych.

W celu zakwalifikowania wyrobów zawierających azbest do dalszego użytkowania lub usunięcia oraz określenia stopnia pilności działań naprawczych, właściciele obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest powinni wykonać ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów według wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z 2 kwietnia 2004 r. – **załącznik Nr 3** do niniejszego Programu.

Pilnego usunięcia lub zabezpieczenia wymagają jedynie te materiały zawierające azbest, które na podstawie sporządzonej oceny, o której mowa wyżej, zakwalifikowane zostały do I stopnia pilności.

Usunięcie wyrobów zawierających azbest w sposób bezpieczny oznacza odpowiednie przeprowadzenie procesów:

- demontażu,
- transportu,
- zdeponowaniu na składowisku odpadów lub unieszkodliwieniu w inny sposób.

Demontaż pokryć azbestowo - cementowych jest ściśle regulowany przepisami prawnymi. Zgodnie z obowiązującym stanem prawnym prace polegające na usuwaniu lub naprawie wyrobów zawierających azbest mogą być wykonywane wyłącznie przez wykonawców posiadających odpowiednie wyposażenie techniczne do prowadzenia takich prac oraz zatrudniających pracowników przeszkolonych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy usuwaniu i wymianie materiałów zawierających azbest.

Zgodnie ze zmianą ustawy o odpadach z dnia 12 marca 2010 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 28, poz. 145 z późn. zm.) wprowadzony został obowiązek uzyskania przez wytwórców prowadzących działalność polegającą na świadczeniu usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnięcia, konserwacji i napraw, a także przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych – decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami. Decyzję taką wydaje marszałek województwa na wniosek przedsiębiorcy o zatwierdzenie programu gospodarki odpadami.

Dotychczasowe decyzje w tej mierze wydane przez Starostę Jaworskiego obowiązywały do dnia 31 grudnia 2010 r. W związku z powyższą zmianą wytwórca odpadów był obowiązany w terminie do 31. 12. 2010 r. uzyskać decyzję od marszałka województwa.

Podczas prac mających na celu usunięcie wyrobów zawierających azbest wykonawca zobowiązany jest do umieszczenia tablic ostrzegawczych o rodzaju prowadzonych prac, odgródzenia terenu prac oraz zastosowania odpowiednich środków technicznych w celu zmniejszenia emisji włókien azbestu. Jak już wcześniej wspomniano istotne jest także takie prowadzenie prac, aby wyeliminować uwalnianie włókien azbestu lub co najmniej zminimalizować jego pylenie do dopuszczalnych wartości stężeń w powietrzu regulowanych przepisami szczególnymi, a więc należy prowadzić demontaż pokryć azbestowo-cementowych w taki sposób aby były one usuwane w całości, unikając ich łamania. Konieczne jest także stosowanie odpowiedniej odzieży ochronnej i sprzętu zabezpieczającego układ oddechowy.

W Tabeli 3. przedstawiono ilość wyrobów zawierających azbest przewidywaną do usunięcia do 2032 roku oraz konieczną pojemność składowisk. Wynika z niej, że potrzebna pojemność składowisk dla pokrycia zapotrzebowania naszego powiatu wynosi ok. 4,2 tys. m³, co daje powierzchnię ok. 0,04 – 0,045 ha. Obecnie składowiska odpadów azbestowych zlokalizowane na terenie Województwa Dolnośląskiego zaspokajają potrzeby w zakresie przyjmowania odpadów azbestowych dla powiatu jaworskiego. Na terenie powiatu jaworskiego nie ma i nie planuje się budowy składowiska lub kwatery odpadów azbestowych. Najbliższe składowiska tych odpadów znajdują się w Wałbrzychu oraz w Trzebczu koło Polkowic.

Tabela 3. Ilość wyrobów zawierających azbest przewidziana do usunięcia z terenu powiatu jaworskiego oraz konieczna pojemność składowisk dla potrzeb powiatu.

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka	Ilość
1.	Ilość wyrobów zawierających azbest (kody: 17 06 01, 17 06 05) przewidziana do usunięcia	Mg	3.360
2.	Konieczna pojemność składowisk do składowania odpadów azbestowych z terenu powiatu(z uwzględnieniem przesyпки)*	m ³	4.368

* przyjęto, że 1 tona odpadów azbestowych w pakietach lub na paletach zajmuje na składowisku 1,3 m³ z uwzględnieniem koniecznej przesyпки.

Na terenie Województwa Dolnośląskiego znajdują się 4 składowiska przyjmujące odpady zawierające azbest:

1. Składowisko Odpadów Przemysłowych, Wałbrzych

Wałbrzych ul. Górnicza 1,
zarządzane przez Mo BRUK Korzenna 214, pow. nowosądecki.
tel. 18 441 70 48, tel. kom. 603 754 043
strona www: www.mobruk.pl, email: mobruk@mobruk.pl

2. Składowisko odpadów w Marcinowie - odpady z terenu gminy Trzebnica

Urząd Miasta Trzebnica, 55-100 Trzebnica, ul. Piłsudskiego 1.
tel. 71 387 15 92, tel. kom. 667 882 998
strona www: www.eco.trzebnica.pl, email: sklawowisko@um.trzebnica.pl

3. Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebczu

Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o.
59-100 Polkowice, ul. Dąbrowskiego 2
tel. 76 846 29 11

strona www: www.pgm-polkowice.com.pl, email: pgm@pgm-polkowice.com.pl

4. Składowisko odpadów przemysłowych w Biechowie - na potrzeby zakładu KGHM Polska Miedź SA Oddział Huta Miedzi "Głogów", Żukowice, ul. Żukowicka 1

Wykaz składowisk na terenie Polski przyjmujących odpady zawierające azbest zamieszczony jest w **załączniku Nr 2** do niniejszego Programu.

W 2005 roku weszło w życie Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie podziemnych składowisk odpadów (Dz. U. Nr 110 poz. 935 z 2005 r.), które dopuszcza składowanie azbestu i innych odpadów niebezpiecznych pod ziemią. Rozporządzenie określa szczegółowe wymagania, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk podziemnych w zakresie lokalizacji, eksploatacji i zamknięcia, a także zakres, sposób i warunki prowadzenia monitoringu tych składowisk.

W związku z rozwojem technologii unieszkodliwiania odpadów dopuszczona została możliwość wprowadzania na terytorium kraju nowego rozwiązania w zakresie unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest w sposób inny niż wyłącznie poprzez składowanie. Nowa metoda polega na przetwarzaniu w urządzeniach przewoźnych odpadów azbestowych w sposób zapewniający całkowite unicestwienie włókien azbestu.

W wyniku zastosowania tej technologii następuje całkowite unieszkodliwienie włókien azbestu i uzyskanie nieszkodliwego materiału końcowego. Metoda ta pozwala wyeliminować transport odpadów azbestowych (proces unieszkodliwiania może być prowadzony w miejscu lub w pobliżu miejsca występowania odpadów azbestowych). Prawne dopuszczenie przetwarzania odpadów azbestowych w urządzeniach przewoźnych służących unicestwieniu włókien azbestu stworzy możliwość alternatywną do budowy nowych składowisk odpadów azbestowych.

7. 3. Koszty oraz źródła finansowania realizacji Programu.

Opierając się na wyliczeniach ilości wyrobów zawierających azbest (przedstawionych w Tabeli 4), przyjmując średni koszt unieszkodliwienia (zdjęcie z dachu, pakowanie, transport i unieszkodliwienie przez składowanie) 1 m² eternitu, wynoszący ok. 30 zł, całkowity prawdopodobny koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest dla powiatu jaworskiego wyniesie **6.801.990 zł**. W związku z powyższym, aby możliwe było wykonanie celu zakładającego usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest do 2032 r. **rocznie na ten cel winno się przeznaczać około 320 tys. złotych**.

Tabela 4. Prognozowany całkowity koszt usunięcia wyrobów zawierających azbest dla powiatu jaworskiego.

Gmina	Ilość [m ²]	Koszt usunięcia [zł]*
Boków	12.600	378.000
Jawor	14.828	444.840
Męcinka	27.258	817.740
Mściwojów (przewidywane)	36.700	1.101.000
Paszowice	45.884	1.376.520

Wądroże Wielkie	37.382	1.121.460
Powiat jaworski - przedsiębiorstwa	52.081	1.562.430
RAZEM - POWIAT	226.733	6.801.990

* cena usunięcia 1 m² eternitu ustalona na kwotę 30 zł.

Biorąc ponadto pod uwagę szacunkowe informacje na temat ilości wyrobów zawierających azbest dla gminy Mściwojów, konieczność doliczenia dodatkowych kosztów związanych z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z obiektów wielokondygnacyjnych oraz możliwość grupowego usuwania azbestu realizowanego na wielu obiektach należących do osób fizycznych i prawnych, oraz możliwość grupowego usuwania azbestu, koordynowanego i realizowanego, np. przez samorządy lokalne, stwarzając warunki do negocjowania cen, należy uznać że nakłady na usuwanie i unieszkodliwienie azbestu dla obszaru powiatu jaworskiego mogą ulec zmianie.

Również, w związku z proponowanymi w POKzA, zmianami legislacyjnymi należy oczekiwać wprowadzenia możliwości usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu własnej nieruchomości bez konieczności korzystania z usług wyspecjalizowanych firm, po odpowiednim przeszkoleniu osób usuwających wyroby azbestowe. Wprowadzenie takich zmian skutkować może ograniczeniem kosztów usuwania odpadów azbestowych, poprzez odliczenie kosztów demontażu wyrobów azbestowych przez wyspecjalizowane firmy, nawet o ok. 70 %.

Usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest należy do właściciela nieruchomości. Jednak poważną przeszkodą, uniemożliwiającą większości właścicielom nieruchomości podejmowanie działań związanych z usuwaniem azbestu, jest brak środków finansowych na realizację tych działań. Jednym ze sposobów przyspieszenia przez mieszkańców procesu usuwania wyrobów zawierających azbest i jednocześnie zabezpieczenia środowiska przed zagrożeniem spowodowanym nieodpowiednim postępowaniem z odpadami zawierającymi azbest jest zapewnienie pomocy w sfinansowaniu części kosztów usuwania tych wyrobów.

Na podstawie danych zawartych w powyższym zestawieniu można stwierdzić, że niezbędne będzie podjęcie działań przez samorząd powiatowy oraz samorządy gminne, w celu udzielenia pomocy finansowej mieszkańcom gmin powiatu jaworskiego w usuwaniu i unieszkodliwianiu odpadów azbestowych.

W gminach i powiatach podstawowym źródłem finansowania takich działań przed 1 stycznia 2010 r. były gminne i powiatowe fundusze ochrony środowiska. Jednak ze względu na zmiany przepisów ustawy o finansach publicznych oraz ustawy Prawo ochrony środowiska likwidujących z dniem 1 stycznia 2010 r. fundusze celowe, o których mowa wyżej, zniesiono również możliwość finansowania osób fizycznych z tych źródeł. Dopiero zmiana do ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 21 grudnia 2010 r. przywróciła możliwość finansowania lub dofinansowania kosztów inwestycji ekologicznych prowadzonych przez podmioty niezaliczane do sektora finansów publicznych. Chodzi głównie o osoby fizyczne, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorców i inne osoby prawne.

W związku z powyższym Rada Powiatu w Jaworze ustali w drodze uchwały zasady udzielania dofinansowania, określając kryteria, tryb postępowania i sposób rozliczania

dofinansowania usunięcia azbestu ze środków budżetu Powiatu Jaworskiego przeznaczonych na realizację zadań z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Rada Powiatu w Jaworze będzie uchwałała corocznie wysokość środków z budżetu Powiatu Jaworskiego przeznaczonych na usuwanie wyrobów zawierających azbest. Wysokość udziału finansowego Powiatu będzie zależna od możliwości finansowych w danym roku. Środki te, w ramach pomocy finansowej zostaną przekazane w postaci dotacji, na zasadach określonych przez Radę Powiatu w Jaworze w drodze uchwały, na dofinansowanie kosztów: demontażu, zabezpieczenia, transportu i unieszkodliwienia wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych z wbudowanymi wyrobami zawierającymi azbest oraz z nieruchomości, na których wyroby azbestowe zostały zdeponowane.

Środki z krajowych funduszy ochrony środowiska również mogą być wykorzystywane na finansowanie działań zmierzających do oczyszczania kraju z azbestu. Beneficjentami środków mogą być jednostki samorządu terytorialnego, które zlecanym przez nie zadaniem usuwania wyrobów zawierających azbest mogą objąć zarówno objekty użyteczności publicznej, jak i nieruchomości właścicieli prywatnych. Środki funduszy ochrony środowiska mogą być pozyskiwane z:

- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW).

Dofinansowanie ze środków finansowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przeznacza się na realizację zadań określonych w ustawie – Prawo ochrony środowiska, skierowanych do szerokiej grupy beneficjentów, na wspieranie wojewódzkich funduszy ochrony środowiska oraz jednostek samorządu terytorialnego.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na 2011 r. przyjął program priorytetowy, w ramach którego będzie udostępniał środki finansowe na usuwanie azbestu, w wysokości do 2,5 mln zł na każde województwo. Środki te za pośrednictwem wojewódzkich funduszy ochrony środowiska mają trafić do gmin z przeznaczeniem na dofinansowanie przedsięwzięć związanych z realizacją gminnych programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest. Kosztami kwalifikowanymi objęte mają być działania w zakresie demontażu, zbierania, transportu oraz unieszkodliwienia lub zabezpieczenia odpadów zawierających azbest, zlokalizowanych na terenie gminy, w której została przeprowadzona inwentaryzacja tych wyrobów oraz opracowany został gminny program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest.

Szczegółowe informacje o realizowanych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej priorytetach i programach dotyczących problematyki azbestowej można znaleźć na stronie internetowej: www.nfosigw.gov.pl.

Wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej również realizują swoje zadania poprzez udzielanie oprocentowanych pożyczek, dopłat do oprocentowania preferencyjnych kredytów i pożyczek oraz dotacji zawieranych na podstawie umów cywilnoprawnych. Głównym zadaniem funduszy wojewódzkich jest finansowe wspieranie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych na obszarze poszczególnych województw, wpisanych na listę priorytetów funduszu w danym roku.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu w 2011 r. podjął się wspólnego z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki

Wodnej dofinansowania zadań związanych z usuwaniem azbestu w województwie dolnośląskim w latach 2011 – 2012. Łącznie kwota przeznaczona na ten cel wynosi ok. 3 mln zł i ma obejmować do 85% kosztów demontażu, zbierania, transportu i unieszkodliwiania lub zabezpieczenia odpadów zawierających azbest. Dotacja skierowana jest dla jednostek samorządu terytorialnego, które pośredniczą w przekazywaniu dofinansowania ostatecznemu odbiorcy. Warunkiem ubiegania się o dofinansowanie jest spełnienie ww. kryteriów Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Strona internetowa Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu: www.fos.wroc.pl.

Bank Ochrony Środowiska S.A. (BOŚ) jest uniwersalnym bankiem komercyjnym specjalizującym się w finansowaniu przedsięwzięć proekologicznych. BOŚ współpracuje z polskimi i zagranicznymi instytucjami finansowymi, w tym funduszami i fundacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska. Dzięki temu oferuje szeroką gamę preferencyjnych kredytów na wymianę pokryć dachowych.

Ponadto istnieją możliwości pozyskiwania środków finansowych na usuwanie wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych w ramach innych projektów i programów, które nie są kierowane bezpośrednio do użytkowników wyrobów azbestowych. Są to projekty związane z gospodarką odpadami, termomodernizacją obiektów budowlanych, remontami i przebudowami obiektów związanych z produkcją rolną, przebudową budynków na cele mieszkaniowe.

Źródła zagraniczne finansowania ochrony środowiska to głównie **fundusze unijne**. W okresie 2007-2013 pomoc finansowa z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej jest przyznawana w Polsce w **ramach poszczególnych programów pomocowych** (tzw. programów operacyjnych), stanowiących narzędzia realizacji Narodowej Strategii Spójności. W zależności od rodzaju programu, **beneficjentami mogą być m.in. jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, podmioty świadczące usługi z zakresu zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, młodzi rolnicy, rolnicy podejmujący działalność nierolniczą.**

Projekty z zakresu remontów lub przebudowy budynków mogą dotyczyć renowacji części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, renowacji lub adaptacji budynków na cele mieszkaniowe, modernizacji gospodarstw rolnych, a także działań w zakresie ułatwiania startu młodym rolnikom, różnicowania działalności w kierunku nierolniczym, odnowę i rozwój wsi. Wsparcie udzielane jest w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych i Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

W ramach Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” możliwe jest uzyskanie wsparcia na inwestycje w infrastrukturę zdrowia o znaczeniu ponadregionalnym, a w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych - o znaczeniu lokalnym i regionalnym. Wsparcie przeznaczone jest na przebudowę i remonty ośrodków ochrony zdrowia i na ich wyposażenie, a także na dostosowanie stanu technicznego istniejącej infrastruktury do zakupionego i użytkowanego sprzętu medycznego.

Istotnym elementem pozyskiwania przez jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych na działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest z terenu gminy lub powiatu jest posiadanie rzetelnie wykonanej inwentaryzacji oraz planu usuwania

wyrobów zawierających azbest. **Minister Gospodarki planuje utrzymać w formie dotacji wsparcie finansowe dla opracowywania programów usuwania wyrobów zawierających azbest dla jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli w wysokości 10,0 mln zł w latach 2009-2015.**

Zgodnie z POKzA zakłada się, iż do 2012 r. zostanie zakończona rzetelna inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest, a dane ze wszystkich gmin i województw zostaną wprowadzone do wojewódzkiej bazy danych o wyrobach i odpadach zawierających azbest (WBDA). Wspieranie opracowywania gminnych, powiatowych i wojewódzkich programów usuwania wyrobów zawierających azbest jest przewidziane do roku 2015 r., kiedy powinien zostać zakończony okres planowania działań w zakresie usuwania wyrobów azbestowych.

Wsparcie finansowe ze strony Ministra Gospodarki dotyczy także prac przygotowawczych do oczyszczania z azbestu obiektów użyteczności publicznej, terenów publicznych, terenów byłych zakładów produkujących wyroby zawierające azbest – opracowanie niezbędnej dokumentacji technicznej i projektowej planowane jest w następujący sposób:

- 2009-2011 – 0,9 mln zł (rocznie – 0,3 mln zł)
- 2012-2015 r. – 2,0 mln zł (rocznie – ok. 0,5 mln zł).

W latach 2016-2032 będzie intensyfikowany proces usuwania wyrobów zawierających azbest.

8. Harmonogram realizacji Programu.

Tabela 5. Program działania.

Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w zł	Potencjalne źródła realizacji	Termin realizacji
Opracowanie gminnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest i unieszkodliwiania odpadów azbestowych oraz szczegółowa inwentaryzacja określająca stan techniczny wyrobów zawierających azbest	gminy	20.000 w tym Gmina Jawor 3.500	budżet gminy MG* inne	do 2012
Aktualizacja programów usuwania wyrobów zawierających azbest	gminy powiat	-	budżet gminy budżet powiatu	wg potrzeb
Działania z zakresu edukacji ekologicznej	podmioty realizujące działania	-	budżet gminy budżet powiatu środki zewnętrzne, MG*	do 2015 r.
Przeprowadzenie, przez właścicieli obiektów budowlanych, oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest i określenie stopnia pilności usunięcia tych wyrobów.	właściciele nieruchomości	-	właściciele nieruchomości	wg sporządzonej oceny

Zabezpieczanie corocznie w budżecie powiatu środków finansowych z przeznaczeniem na usuwanie azbestu.	powiat gminy	w zależności od możliwości finansowych, powiatu, nie mniej niż 30 tys. zł	WFOŚiGW** budżet powiatu budżet gminy	2011-2032
Zgłaszanie przez właścicieli nieruchomości z wbudowanymi lub zdeponowanymi wyrobami zawierającymi azbest wniosków o dofinansowanie usunięcia tych wyrobów.	gminy powiat	-	-	do 30 września roku, w którym dofinansowanie ma być przyznane
Wykonanie prac rozbiórkowych i demontazowych lub zabezpieczających przez specjalistyczną firmę wraz z unieszkodliwieniem powstałych odpadów	właściciele nieruchomości	6.801.990	właściciele nieruchomości budżet gminy budżet powiatu WFOŚiGW** inne zewnętrzne	2011 - 2032
Monitoring procesu usuwania i unieszkodliwiania odpadów azbestowych wraz z aktualizacją inwentaryzacji	gminy	bezinwestycyjnie	-	corocznie
Monitoring procesu usuwania wyrobów azbestowych	gminy PPIS*** PIP**** PINB*****	bezinwestycyjnie	-	praca ciągła
Informacja z realizacji Programu	powiat	bezinwestycyjnie	-	co 2 lata

* MG – Minister Gospodarki

** WFOŚiGW – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu

*** PPIS - Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny

**** PIP - Powiatowy Inspektor Pracy

***** PINB - Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego

9. Podsumowanie

Regulacje prawne dotyczące użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest z obiektów budowlanych, począwszy od realizacji obowiązku dokonania przeglądu technicznego tych wyrobów do zdeponowania wytworzonych odpadów na składowisku bądź unieszkodliwienia ich w inny sposób, są zamieszczone w wielu aktach prawnych. Podstawowym jest ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, która zakazuje:

- wprowadzania na polski obszar celny azbestu oraz wyrobów zawierających azbest,
- produkcji wyrobów zawierających azbest,
- obrotu azbestem i wyrobami azbestowymi, z wyjątkiem azbestu i wyrobów azbestowych stosowanych do celów specjalnych (art. 1 ust. 3 ustawy).

Na podstawie Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest do usuwania wyrobów zawierających azbest zobowiązani są właściciele obiektów. Głównym czynnikiem utrudniającym realizację jest koszt wykonania takich robót.

Właściciel, użytkownik wieczysty, lub zarządca nieruchomości a także obiektu, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest przeprowadza kontrolę stanu tych wyrobów. Z przeprowadzonej kontroli okresowej sporządza się w jednym egzemplarzu ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest. Wzory oceny znajdują się w załączniku do ww. rozporządzenia.

Mimo kilku lat obowiązywania przepisów tylko w niewielkim stopniu zostały wykonane oceny stanu obiektów z zabudowanymi wyrobami zawierającymi azbest.

Odpady azbestowe zaliczane są do odpadów niebezpiecznych i w związku z tym postępowanie z nimi oraz ich unieszkodliwianie powinno być prowadzone wyłącznie przez specjalistyczne firmy pod nadzorem służb budowlanych, inspektora sanitarnego i inspektora pracy.

Trwałość prawidłowo eksploatowanych płyt azbestowo-cementowych określa się na około 30 lat, natomiast okres eksploatacji innych wyrobów jest z reguły krótszy. W tym czasie powstawać będzie znaczna ilość odpadów, które zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206) sklasyfikowane zostały na liście odpadów niebezpiecznych.

Z usuwaniem wyrobów zawierających azbest nierozzerwalnie związany jest proces powstawania odpadów. Unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest odbywać się będzie zgodnie z ustawą o odpadach.

Odpady azbestowe zaliczane są do odpadów niebezpiecznych i w związku z tym postępowanie z nimi oraz ich unieszkodliwianie powinno być prowadzone wyłącznie przez specjalistyczne firmy pod nadzorem służb budowlanych i inspektora pracy.

Transport odpadów niebezpiecznych odbywać się będzie zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami prawnymi: ustawą o odpadach, ustawą z dnia 28 października 2002 roku o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671 z późn. zm.) oraz Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 roku w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych do transportu odpadów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 236, poz. 1986).

Obecnie najważniejszą metodą unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest jest ich deponowanie na składowiskach odpadów azbestowych. Planowane jest, aby odpady powstające na terenie powiatu jaworskiego były unieszkodliwiane poprzez składowanie na już funkcjonujących na terenie województwa dolnośląskiego składowiskach przystosowanych do deponowania tego rodzaju odpadów.

Gminy są zobowiązane do szczegółowej inwentaryzacji miejsc występowania wyrobów zawierających azbest i jej corocznej aktualizacji oraz opracowania gminnych programów usuwania wyrobów azbestowych.

Skalę problemu uwidacznia przeprowadzona przez niektóre gminy inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest. Dane te zostały ujęte w niniejszym Programie i posłużą jako podstawa do dalszych działań w zakresie likwidacji zagrożenia azbestem na terenie powiatu jaworskiego.

Nadrzędnym celem Programu jest wyeliminowanie negatywnego oddziaływania azbestu na zdrowie mieszkańców powiatu oraz na środowisko. Osiągnięcie tego celu jest związane z bezpiecznym usunięciem wszystkich wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie powiatu. Proces usuwania wyrobów zawierających azbest powinien być zakończony w 2032 roku.

W związku z długofalowym procesem usuwania odpadów azbestowych konieczny jest stały monitoring oraz aktualizacja danych zawartych w powiatowym oraz w gminnych programach usuwania azbestu.

Koszty usunięcia wyrobów zawierających azbest znajdujących się na terenie powiatu jaworskiego przez właścicieli obiektów (osoby prywatne, firmy, spółdzielnie mieszkaniowe, itp.), wynoszą ok. 6,8 mln zł.

Informacja z realizacji Programu będzie sporządzana wraz ze sprawozdaniem z realizacji „Planu Gospodarki Odpadami Powiatu Jaworskiego”, które Zarząd Powiatu w Jaworze na podstawie art. 14 ust. 13 pkt 2 ustawy o odpadach, zobowiązany jest co dwa lata składać Radzie Powiatu. Kolejne, trzecie sprawozdanie, które obejmie okres od 01 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. powinno zostać przedłożone radzie powiatu i zarządowi województwa do dnia 30 czerwca 2011 r.

Wdrażanie Programu na obszarze powiatu jaworskiego powinno być zintegrowane z działaniami podejmowanymi na poziomie poszczególnych gmin i powiatu.

10. Literatura.

- „Poradnik stosowania przepisów i procedur dotyczących pozyskiwania z krajowych i zagranicznych funduszy pomocowych dodatkowych środków finansowych na usuwanie materiałów zawierających azbest”, Ministerstwo Gospodarki, 2006 r.
- „Poradnik dla użytkowników wyrobów azbestowych”, Ministerstwo Gospodarki, 2008 r.
- Wzór: „Powiatowy program usuwania wyrobów zawierających azbest” - publikacja wykonana na zlecenie Ministra Gospodarki, 2008 r.
- „Plan Gospodarki Odpadami Powiatu Jaworskiego”, Aktualizacja, Rada Powiatu Jaworskiego, październik 2007 r.
- „Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2010 r.
- „Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami Województwa Dolnośląskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015.” Uchwała Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 kwietnia 2009 r.
- „Azbest i jego zastosowanie”. Publikacja Państwowej Inspekcji Pracy dostępna na stronach <http://www.pip.gov.pl/>
- „Procedury wraz z opisami”. Dostępne na stronie internetowej Ministerstwa Gospodarki <http://www.mgip.gov.pl/>
- „Seminarium szkoleniowe. Bezpieczne usuwanie azbestu”, ABRYŚ, Starostwo Powiatowe w Jaworze, 2006 r.
- <http://bazaazbestowa.pl>
- Materiały źródłowe – Starostwo Powiatowe w Jaworze.

PROCEDURY POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST.

Procedura 1. Obowiązki i postępowanie właścicieli oraz zarządców przy użytkowaniu obiektów i terenów z wyrobami zawierającymi azbest

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania właścicieli i zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów, gdzie znajduje się azbest lub wyroby zawierające azbest. Procedura dotyczy bezpiecznego ich użytkowania.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje cały okres, w którym budynek, budowla, instalacja lub urządzenie przemysłowe oraz teren, niezależnie od ich wielkości lub stanu, charakteryzuje się tym, że znajdują się tam wyroby zawierające azbest.

Opis szczegółowy

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, ma obowiązek sporządzenia „**Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest**”. Właściciele, użytkownicy wieczysti lub zarządcy, którzy spełnili ten obowiązek wcześniej – sporządzają następne oceny w terminach wynikających z poprzedniej oceny, tzn.:

- po 5-u latach, jeżeli wyroby zawierające azbest są w dobrym stanie technicznym i nieuszkodzone (III stopień pilności),
- po roku, jeżeli przy poprzedniej ocenie ujawnione zostały drobne uszkodzenia (II stopień pilności).

Wyroby, które posiadały lub posiadają duże i widoczne uszkodzenia (I stopień pilności wg oceny) – powinny zostać bezzwłocznie usunięte.

Sporządzoną ocenę właściciel zachowuje przy dokumentacji nieruchomości, miejsca zawierającego azbest, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej – do czasu sporządzenia następnej oceny.

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca obowiązany jest do przeprowadzenia inwentaryzacji (spisu z natury) wyrobów zawierających azbest, instalacji lub urządzeń zawierających azbest, dróg utwardzanych tymi wyrobami i rur azbestowo-cementowych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest informacje o wyrobach zawierających azbest, właściciel, zarządca lub użytkownik sporządza w dwóch egzemplarzach:

- 1) jeden egzemplarz przedkłada marszałkowi województwa (przedsiębiorca) i odpowiednio – osoba fizyczna niebędąca przedsiębiorcą – wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta;
- 2) drugi egzemplarz przechowuje przez okres jednego roku, do czasu sporządzenia następnej informacji.

Informacja podlega corocznej aktualizacji w terminie do dnia 31 stycznia każdego roku, celem wykazania ewentualnych zmian w ilości posiadanych wyrobów zawierających azbest, co pozwoli na ocenę zagrożenia dla ludzi i środowiska w danym rejonie.

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest ma ponadto obowiązek:

- oznakowania pomieszczeń, gdzie znajdują się urządzenia lub instalacje z wyrobami zawierającymi azbest – odpowiednim znakiem ostrzegawczym dla azbestu,
- oznakowania użytkowanych bez zabezpieczenia trwale przed emisją włókien azbestu dróg – oznakowanie pionowe na całym odcinku drogi, i pozostawionych w ziemi wyłączonych z użytkowania rur azbestowo-cementowych – oznakowanie umieszcza się stałych elementach nadpoziomowych instalacji
- opracowania i wywieszenia na widocznym miejscu instrukcji bezpiecznego postępowania i użytkowania pomieszczenia z wyrobami zawierającymi azbest.

Ponadto, dla każdego pomieszczenia w którym znajdują się urządzenia lub instalacje zawierające azbest właściciel lub zarządca powinien opracować plan kontroli jakości powietrza (monitoringu), a jego wyniki uwzględnić przy dalszej eksploatacji lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Procedura 2. Obowiązki i postępowanie właścicieli i zarządców przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest z obiektów lub terenów.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i postępowania właścicieli, zarządców budynków, budowli, instalacji lub urządzeń oraz terenów z wyrobami zawierającymi azbest – przed i w czasie wykonywania prac usuwania lub zabezpieczania takich wyrobów.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje okres od podjęcia decyzji o zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, do zakończenia tych robót i uzyskania stosownego oświadczenia wykonawcy prac.

Opis szczegółowy

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości, urządzenia budowlanego, instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest powinien dokonać identyfikacji rodzaju i ilości azbestu w wyrobach, przez uprawnione do takich prac laboratorium. Identyfikacja azbestu powinna nastąpić w okresie użytkowania wyrobów, jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania prac zabezpieczenia lub usuwania takich wyrobów, o ile informacja ta nie jest podana w innych dokumentach budowy przedmiotowego obiektu.

Identyfikacja azbestu jest obowiązkiem właściciela, użytkownika wieczystego lub zarządcy, wynikająca z tytułu własności oraz odpowiedzialności prawnej, dotyczącej ochrony osób

trzecich od szkód mogących powstać w związku z nieodpowiednią eksploatacją przedmiotu stanowiącego własność. Wyniki identyfikacji azbestu powinny być uwzględniane przy:

- sporządzaniu „Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”,
- sporządzaniu informacji dla wójta, burmistrza, prezydenta miasta,
- zawieraniu umowy na wykonanie prac zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest z wykonawcą tych prac – wytwarzającym odpady niebezpieczne.

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca może zlecić innym – odpowiednio przygotowanym osobom lub podmiotom prawnym – przeprowadzenie czynności wykonania identyfikacji azbestu w wyrobach. W każdym przypadku powinno to mieć miejsce przed rozpoczęciem prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zatajenie informacji o występowaniu azbestu w wyrobach, które będą przedmiotem prac remontowo budowlanych skutkuje odpowiedzialnością karną na podstawie ustawy - Prawo ochrony środowiska.

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca, ma obowiązek dopełnienia wymogów wynikających z przepisów ustawy – Prawo budowlane, tj. złożenia z odpowiednim wyprzedzeniem (na 30 dni przed planowanym rozpoczęciem rozbiórki) wniosku – zgłoszenia robót budowlanych. Wniosek powinien być sporządzony z uwzględnieniem przepisów wynikających z art. 30 ustawy – Prawo budowlane.

Po dopełnieniu obowiązków formalnoprawnych, właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca dokonuje wyboru wykonawcy prac, tj. wytwórcy odpadów niebezpiecznych. Zawiera umowę na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest oraz oczyszczenia budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu z azbestu. W umowie powinny być jasno sprecyzowane obowiązki stron, również w zakresie zabezpieczenia przed emisją azbestu w czasie wykonywania prac.

Niezależnie od obowiązków wykonawcy prac, właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca powinien poinformować mieszkańców lub użytkowników budynku, budowli, instalacji lub urządzenia oraz terenu, o usuwaniu niebezpiecznych materiałów zawierających substancje stwarzające szczególne zagrożenie dla ludzi oraz o sposobach zabezpieczenia przed tą szkodliwością.

Na końcu właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca powinien uzyskać od wykonawcy prac, pisemne oświadczenie o prawidłowości wykonania robót i oczyszczenia terenu z pyłu azbestowego, a następnie przechowywać je przez okres co najmniej 5 lat, wraz z inną dokumentacją budynku, budowli, instalacji, urządzenia lub terenu.

Procedura 3. Postępowanie przy pracach przygotowawczych do usuwania wyrobów zawierających azbest.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zasad postępowania podczas prac przygotowawczych do zabezpieczania lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje całokształt prac oraz postępowania dotyczącego przygotowania do zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

W rozumieniu przepisów ustawy o odpadach (art. 3 ust. 3 pkt. 22) *wytwórcą odpadów powstających w wyniku świadczenia usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnania, konserwacji i napraw jest podmiot, który świadczy usługę, chyba, że umowa o świadczeniu usługi stanowi inaczej*, a więc w tym przypadku będzie to **wykonawca**, któremu **inwestor** (właściciel) zlecił wykonanie prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest.

Wytwórcę odpadów obowiązuje postępowanie określone przepisami ustawy o odpadach (Dz. U. Nr 185 poz. 1243, tekst jednolity z 2010 r. z późn. zm.). Podstawową czynnością dla przedsiębiorcy, który zamierza podjąć działalność w zakresie wytwarzania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, polegającą na świadczeniu usług w zakresie budowy, rozbiórki, remontu obiektów, czyszczenia zbiorników lub urządzeń oraz sprzątnania, konserwacji i napraw, a także przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych, jest uzyskanie **decyzji zatwierdzającej program gospodarki odpadami**, zatwierdzonej przez właściwego marszałka województwa, według miejsca siedziby lub zamieszkania wytwórcy odpadów, a w przypadku przetwarzania odpadów zawierających azbest w urządzeniach przewoźnych - według obszaru województwa, na którym następuje przetwarzanie tych odpadów.

Dla przedsięwzięć i zdarzeń na terenach zamkniętych, ww. program zatwierdza regionalny dyrektor ochrony środowiska.

Wytwórca odpadów może zlecić wykonanie obowiązku gospodarowania odpadami innemu posiadaczowi odpadów. Posiadacz odpadów może je przekazywać wyłącznie podmiotom, które uzyskały zezwolenie właściwego organu na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami.

Po dopełnieniu obowiązków wynikających z ogólnych zasad postępowania wykonawca prac uprawniony jest do przyjęcia zlecenia i zawarcia umowy na wykonanie prac zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, wraz z oczyszczeniem miejsca prac z azbestem. Dla prawidłowego zawarcia umowy konieczne jest określenie stanu środowiska przed przystąpieniem do prac, w tym strefy przyszłych prac. Pozwoli to na określenie stopnia narażenia na azbest w miejscu pracy oraz prawidłowe przygotowanie planu prac.

Plan prac powinien być sporządzony zgodnie z przepisami prawnymi i zawierać m.in.:

- określenie miejsca wykonywania prac oraz charakteru prac i przewidywanego czasu ich trwania,
- określenie rodzaju azbestu w wyrobach przeznaczonych do usunięcia,

- aktualną „Ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest”,
- przewidywaną ilość wytwarzanych odpadów do usunięcia,
- ustalenie odpowiednich sposobów usuwania wyrobów zawierających azbest,
- określenie rodzajów i metod pracy, z uwzględnieniem technicznych środków,
- określenie sposobów eliminowania lub ograniczenia uwalniania się pyłu azbestu do powietrza,
- zapewnienie pracownikom niezbędnej ochrony zdrowia i bezpieczeństwa pracy,
- charakterystykę środków ochronnych użytych do ochrony pracowników i innych osób znajdujących się w miejscu pracy,
- ustalenie niezbędnego dla rodzaju wykonywanych prac monitoringu powietrza.

Następnie, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury w sprawie informacji dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. z 2003 r. Nr 120 poz. 1126), powinien zostać opracowany plan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (tzw. **plan bioz**), obejmujący m.in.:

- informacje dotyczące przewidywanych zagrożeń, występujących podczas realizacji robót budowlanych, określające skalę i rodzaje zagrożeń oraz miejsce i czas ich wystąpienia,
- informacje o wydzieleniu i oznakowaniu miejsc prowadzenia robót budowlanych, stosownie do rodzaju zagrożenia,
- informacje o sposobie prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych, w tym: określenie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia, konieczność stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej, zasady bezpośredniego nadzoru nad pracami szczególnie niebezpiecznymi, przez wyznaczone w tym celu osoby,
- określenie sposobu przechowywania i przemieszczania materiałów, wyrobów, substancji oraz preparatów niebezpiecznych na terenie budowy,
- wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie.

Pracodawca jest obowiązany zapoznać pracowników lub ich przedstawicieli z planem prac, szczególnie w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.

Wykonawca prac jest obowiązany przeszkolić wszystkie osoby pozostające w kontakcie z azbestem, pracowników bezpośrednio zatrudnionych, kierujących i nadzorujących prace w zakresie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy postępowaniu z wyrobami zawierającymi azbest i ich odpadami. Szkolenie powinno być przeprowadzone zgodnie z przepisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. z 2005 r. Nr 216, poz. 1824), oraz przez upoważnione instytucje i potwierdzone odpowiednim świadectwem lub zaświadczeniem.

Pracodawca jest obowiązany do:

- zapewnienia pracownikom odpowiednich ubrań roboczych zabezpieczających pracowników w czasie trwania robót i oczyszczania terenu.

- przygotowania, prowadzenia i przechowywania rejestru pracowników narażonych na działanie azbestu.

Co najmniej na 7 dni przed przystąpieniem do prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest **wykonawca** prac zobowiązany jest do zgłoszenia tych prac właściwemu **organowi nadzoru budowlanego**, właściwemu **okręgowemu inspektorowi pracy** oraz właściwemu **państwowemu inspektorowi sanitarnemu**, które to zgłoszenie powinno zawierać:

- rodzaj i nazwę wyrobów zawierających azbest,
- termin rozpoczęcia i planowanego zakończenia prac,
- adres obiektu, urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej,
- kopię aktualnej oceny stanu wyrobów zawierających azbest,
- określenie ilości pracowników, którzy przebywać będą w kontakcie z azbestem,
- zobowiązanie wykonawcy prac do przedłożenia nowego zgłoszenia w przypadku zmiany warunków prowadzenia robót.

Ważną sprawą jest przygotowanie miejsca i sposobu tymczasowego magazynowania odpadów niebezpiecznych na placu budowy, po ich demontażu, a jeszcze przed transportem na składowisko. Miejsce takie powinno być wydzielone i zabezpieczone przed dostępem osób niepowołanych oraz oznakowane znakami ostrzegawczymi o treści: „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony”.

Na potrzeby ewidencji odpadów niebezpiecznych, wytwórca odpadów przygotowuje dokumenty, którymi są:

- karta ewidencji odpadu,
- karta przekazania odpadu.

Celem zapewnienia składowania odpadów niebezpiecznych powstałych po usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwórca odpadów powinien przed przeprowadzeniem robót, zawrzeć porozumienie z zarządzającym składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Istotne znaczenie dla prawidłowego przygotowania robót ma skompletowanie wyposażenia technicznego, w tym narzędzi ręcznych i wolnoobrotowych, narzędzi mechanicznych, urządzeń wentylacyjnych oraz podstawowego sprzętu przeciwpożarowego. Na tym etapie należy też zabezpieczyć techniczne środki zapobiegające emisji azbestu w miejscu pracy oraz środowisku, w zależności od określenia stanu środowiska, przed przystąpieniem do wykonywania prac.

Jeżeli usuwane są wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 , lub inne, mocno uszkodzone, a także zawierające krokidolit oraz wyroby znajdujące się w pomieszczeniach zamkniętych, to niezbędne jest zawarcie umowy z laboratorium upoważnionym do prowadzenia monitoringu powietrza.

W planie prac – w zależności od wielkości lub specyfiki budynku, budowli, instalacji lub urządzenia, jak również terenu, gdzie prowadzone będą prace zabezpieczenia lub usuwania wyrobów zawierających azbest, także występującego stopnia narażenia na azbest – mogą zostać określone również inne niezbędne wymagania.

Właściciel, użytkownik wieczysty lub zarządca nieruchomości obowiązany jest zgłosić prace polegające na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest do właściwego organu administracji architektoniczno-budowlanej.

Procedura 4. Prace polegające na usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczeniem obiektu, terenu, instalacji.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania wykonawców (wytwórców odpadów) prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania od rozpoczęcia do zakończenia prac polegających na zabezpieczeniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest, wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych, wraz z oczyszczaniem budynku, budowli, instalacji lub urządzenia i terenu z pozostałości azbestu.

Opis szczegółowy

Na wstępie należy wykonać odpowiednie zabezpieczenia obiektu, będącego przedmiotem prac i miejsc ich wykonywania, a także terenu wokół – przed emisją pyłu azbestu, która może mieć miejsce w wyniku prowadzenia prac.

Teren należy ogrodzić, zachowując bezpieczne odległości od traktów komunikacyjnych dla pieszych, nie mniej niż 1 m przy zastosowaniu osłon. Teren prac należy ogrodzić poprzez oznakowanie taśmami ostrzegawczymi w kolorze biało-czerwonym i umieszczenie tablic ostrzegawczych z napisami „Uwaga! Zagrożenie azbestem!”, „Osobom nieupoważnionym wstęp wzbroniony” lub „Zagrożenie azbestem – krokidolitem”.

Przy pracach elewacyjnych powinny być stosowane odpowiednie kurtyny zasłaniające fasadę obiektu, aż do gruntu, a teren wokół objęty kurtyną, powinien być wyłożony grubą folią, dla łatwego oczyszczania po każdej zmianie roboczej.

Ogólne zasady postępowania przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest określają następujące wymagania:

- nawilżanie wodą wyrobów zawierających azbest przed ich usuwaniem i utrzymywanie w stanie wilgotnym przez cały czas pracy,
- demontaż całych wyrobów (płyt, rur, kształtek itp.) bez jakiegokolwiek uszkodzenia, tam gdzie jest to technicznie możliwe,
- odspajanie wyrobów trwale związanych z podłożem przy stosowaniu wyłącznie narzędzi ręcznych lub wolnoobrotowych narzędzi mechanicznych, wyposażonych w miejscowe instalacje odciągające powietrze,
- prowadzenie kontrolnego monitoringu powietrza, w przypadku występowania stężeń pyłu azbestu, przekraczających dopuszczalne wartości dla miejsca pracy,
- po każdej zmianie roboczej, usunięte odpady zawierające azbest, powinny zostać szczelnie opakowane i składowane na miejscu ich tymczasowego magazynowania,
- codzienne, staranne oczyszczanie strefy prac i terenu wokół, dróg wewnętrznych oraz maszyn i urządzeń, z wykorzystaniem podciśnieniowego sprzętu odkurzającego, zaopatrzonego w filtry o dużej skuteczności ciągu (99,99 % lub na mokro). Niedopuszczalne jest ręczne zamiatanie na sucho, jak również czyszczenie pomieszczeń i narzędzi pracy przy użyciu sprężonego powietrza.

W przypadku prowadzenia prac z wyrobami azbestowo-cementowymi, których gęstość objętościowa wynosi mniej niż 1000 kg/m^3 , a także z innymi wyrobami, których powierzchnia jest w widoczny sposób uszkodzona lub zniszczona lub, jeżeli prace prowadzone są na obiektach, z wyrobami zawierającymi azbest krokidolit, lub też w pomieszczeniach zamkniętych, powinny być zastosowane szczególne zabezpieczenia strefy prac i ochrony pracowników oraz środowiska, niezależnie od ogólnych zasad postępowania. Są to m.in.:

- komory dekontaminacyjne (śluzy) dla całych pomieszczeń lub stanowiące łącznik izolacyjny między miejscem stanowiącym strefę prac, a miejscem na zewnątrz obiektu,
- zaostrzone rygory przestrzegania stosowania środków ochrony osobistej,
- inne metody, określone na etapie prac przygotowawczych.

W obiekcie przylegającym do strefy prac, należy zastosować odpowiednie zabezpieczenia, w tym uszczelnienie otworów okiennych i drzwiowych, a także inne, właściwe dla stopnia narażenia środki zabezpieczające.

Wszystkie zdemontowane wyroby zawierające azbest powinny być szczelnie opakowane w folie z polietylenu, lub polipropylenu o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm i zamykane w sposób uniemożliwiający przypadkowe otwarcie (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą). Niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych. Odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej większej niż 1000 kg/m^3 , a więc płyty i rury azbestowo-cementowe, lub ich części powinny być szczelnie opakowane w folię. Pył azbestowy oraz odpady powstałe z wyrobów o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 powinny być zestalone przy użyciu cementu lub żywic syntetycznych i po związaniu spoiwa szczelnie zapakowane w folię. Pakowanie usuniętych wyrobów zawierających azbest powinno odbywać się wyłącznie do opakowań przeznaczonych do ostatecznego składowania i wyraźnie oznakowane, w sposób określony dla azbestu. Etykiety i zamieszczone na nich napisy powinny być trwałe, nieulegające zniszczeniu pod wpływem warunków atmosferycznych i czynników mechanicznych.

Dla usuniętych odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz ich transportu na składowisko odpadów niebezpiecznych, wypełnia się:

- kartę ewidencji odpadu,
- kartę przekazania odpadów.

Po zakończeniu prac polegających na usuwaniu wyrobów zawierających azbest – wytwarzaniu odpadów niebezpiecznych – wykonawca prac ma obowiązek dokonania prawidłowego oczyszczenia strefy prac i otoczenia z pozostałości azbestu.

Oczyszczenie powinno nastąpić przez zastosowanie urządzeń filtracyjno wentylacyjnych z wysokoskutecznym filtrem (99,99 %) lub na mokro.

Wykonawca prac ma obowiązek przedstawienia właścicielowi, użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy obiektu, będącego przedmiotem prac, **oświadczenia stwierdzającego prawidłowość wykonania prac i oczyszczenia terenu z pyłu azbestowego**. W przypadku, kiedy przedmiotem prac były wyroby o gęstości objętościowej mniejszej niż 1000 kg/m^3 lub wyroby mocno uszkodzone i zniszczone lub prace obejmowały wyroby zawierające azbest krokidolit lub prowadzone były w pomieszczeniach zamkniętych, wykonawca prac ma

obowiązek przedstawienia wyników badania powietrza, przeprowadzonego przez uprawnione do tego laboratorium lub instytucje.

Procedura 5. Przygotowanie i transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu obowiązków i zasad postępowania dotyczących przygotowania i transportu odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od uzyskania zezwolenia na transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, poprzez pozostałe czynności i obowiązki transportującego takie odpady – aż do ich przekazania na składowisko odpadów, przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Opis szczegółowy

Przedsiębiorca, który prowadzi działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany uzyskać zezwolenie na prowadzenie tej działalności. Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów wydaje starosta. Właściwym starostą do wydania zezwolenia na transport odpadów jest starosta właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów.

Wniosek o zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów powinien zawierać:

- wyszczególnienie rodzajów odpadów przewidzianych do transportu, w przypadku, gdy określenie rodzaju jest niewystarczające do ustalenia, zagrożeń, jakie te odpady mogą powodować dla środowiska, właściwy organ może wezwać wnioskodawcę do podania podstawowego składu chemicznego i właściwości odpadów,
- oznaczenie obszaru prowadzenia działalności,
- wskazanie sposobu i środków transportu odpadów,
- przedstawienie możliwości technicznych i organizacyjnych pozwalających należycie wykonywać działalność w zakresie transportu odpadów,
- przewidywany okres wykonywania działalności w zakresie transportu odpadów.

Zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie transportu odpadów jest wydawane w drodze decyzji przez właściwy organ na czas oznaczony nie dłuższy niż 10 lat.

Transportem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest może zajmować się wytwórca odpadów lub inny, uprawniony do tego podmiot prawny.

Zlecający usługę transportu odpadów jest obowiązany wskazać prowadzącemu działalność w zakresie transportu odpadów miejsce odbioru odpadów oraz posiadacza odpadów, do którego należy dostarczyć te odpady. Prowadzący działalność w zakresie transportu odpadów jest obowiązany dostarczyć te odpady do posiadacza odpadów, który został mu wskazany przez zlecającego usługę.

Przekazanie partii odpadów zawierających azbest przez wytwórcę odpadów innemu posiadaczowi odpadów niebezpiecznych, odbywa się z zastosowaniem karty przekazania odpadu – sporządzonej przez wytwórcę odpadów.

Do obowiązków prowadzącego działalność w zakresie transportu odpadów należy:

- posiadanie karty przekazania odpadu z potwierdzeniem przejęcia odpadu,
- posiadanie dokumentu przewozowego z opisem towarów (odpadów) niebezpiecznych,
- posiadanie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu odpadów niebezpiecznych,
- posiadanie przez kierowcę zaświadczenia ADR o ukończeniu kursu doształcającego dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne,
- oznakowanie pojazdu odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi,
- sprawdzenie stanu opakowań i ich oznakowanie literą „a”,
- sprawdzenie umocowania sztuk przesyłki z odpadami w pojeździe.

Transport odpadów niebezpiecznych zawierających azbest, należy prowadzić z zachowaniem przepisów dotyczących transportu towarów niebezpiecznych spełniając określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne.

Przedsiębiorca dokonujący transportu odpadów, obowiązany jest do posiadania dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych, który według ADR powinien zawierać:

- numer rozpoznawczy odpadu nadawanego do przewozu i jego pełna nazwę,
- klasę, do której należy odpad nadawany do przewozu,
- liczbę sztuk przesyłki,
- całkowitą ilość przewożonych odpadów,
- nazwy i adresy nadawcy oraz odbiorcy przewożonych odpadów (składowiska).

Pojazdy przewożące odpady niebezpieczne powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu towarów niebezpiecznych. Świadectwo to wystawiane jest przez Dyrektora Transportowego Dozoru Technicznego na podstawie badania technicznego pojazdu dokonanego przez okręgową stację kontroli pojazdów oraz sprawdzenia dokonanego przez Transportowy Dozór Techniczny. Kierowca wyznaczony do przewozu odpadów zawierających azbest, obowiązany jest posiadać – poza prawem jazdy – zaświadczenie ADR ukończenia kursu doształcającego kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne, wydane przez podmiot posiadający zezwolenie marszałka województwa na prowadzenie takiej działalności.

Każdy pojazd przewożący odpady zawierające azbest powinien być oznakowany dwiema odblaskowymi tablicami ostrzegawczymi bez numerów rozpoznawczych.

Tablice te powinny być prostokątne, o wymiarach 30 x 40 cm, barwy pomarańczowej odblaskowej, dookoła otoczone czarnym nieodblaskowym paskiem o szerokości nieprzekraczającej 15 mm. Po wyładowaniu odpadów tablice te nie mogą być widoczne na pojeździe stojącym lub poruszającym się po drodze.

Przed każdym załadunkiem odpadów, skrzynia ładunkowa pojazdu powinna być dokładnie oczyszczona, w szczególności z ostrych i twardych przedmiotów (np. gwoździ, śrub).

Transportujący odpady powinien odmówić przyjęcia przesyłki odpadów, która nie posiada oznakowania wyrobów i odpadów zawierających azbest oraz w przypadku, gdy opakowanie zostało uszkodzone przy załadunku. Sztuki przesyłki z opadami zawierającymi azbest powinny być ułożone i umocowane na pojeździe tak, aby w czasie ich przewozu nie przesuwały się oraz nie były narażone na tarcie, wstrząsy, przewracanie się i wypadnięcie

z pojazdu. W trakcie przewozu ładunek powinien być dokładnie zabezpieczony folią lub plandeką.

Po każdym wyładunku odpadów z pojazdu, należy dokładnie sprawdzić, czy na powierzchni skrzyni ładunkowej nie znajdują się pozostałości po przewożonych odpadach. W razie stwierdzenia takiej pozostałości należy niezwłocznie ją usunąć oraz dokładnie oczyścić pojazd i jego wyposażenie z zachowaniem zasad przewidzianych dla prac przy usuwaniu azbestu.

Odpady niebezpieczne zawierające azbest transportowane są na składowisko przeznaczone do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest. Tam następuje ich przekazanie następnemu posiadaczowi odpadów – zarządzającemu składowiskiem i potwierdzenie tego faktu na karcie przekazania odpadu.

Procedura 6. Składowanie odpadów na składowiskach lub wydzielonych kwaterach przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów zawierających azbest.

Cel procedury

Celem procedury jest przedstawienie zakresu i zasad postępowania dotyczących składowania na składowiskach odpadów lub na wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk odpadów, przeznaczonych do wyłącznego składowania odpadów niebezpiecznych zawierających azbest.

Zakres procedury

Zakres procedury obejmuje działania począwszy od przyjęcia partii odpadów na składowisko, poprzez dalsze czynności, aż do sporządzenia rocznego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości przyjętych odpadów.

Opis szczegółowy

Do obowiązków zarządzającego składowiskiem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest należy:

- przeszkolenie pracowników w zakresie bezpiecznych metod postępowania z odpadami zawierającymi azbest,
- potwierdzenie w karcie przekazania odpadów przyjęcia partii odpadów na składowisko,
- sporządzenie zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów przyjętych na składowisko,
- składowanie odpadów zgodnie z przepisami dotyczącymi odpadów niebezpiecznych zawierających azbest oraz zatwierdzoną instrukcją eksploatacji składowiska,
- zapewnienie deponowania odpadów w sposób nie powodujący uszkodzenia opakowań odpadów,
- wykorzystywanie racjonalnie pojemności eksploatacyjnej składowiska.

Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej oznaczone w katalogu odpadów kodami 17 06 01* i 17 06 05* mogą być unieszkodliwiane przez składowanie na składowiskach lub wydzielonych kwaterach na terenie innych składowisk, przeznaczonych do wyłącznego składowania tych odpadów.

Składowiska lub kwatery buduje się w specjalnie wykonanych zagłębieniach terenu ze ścianami bocznymi zabezpieczonymi przed osypywaniem się.

Zarządzający składowiskiem powinien uzyskać pozwolenie na użytkowanie składowiska po zatwierdzeniu instrukcji eksploatacji oraz po przeprowadzeniu kontroli przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

Instrukcje eksploatacji składowiska odpadów niebezpiecznych zatwierdza, w drodze decyzji marszałek województwa.

Kierownik składowiska powinien posiadać świadectwo stwierdzające kwalifikacje w zakresie gospodarowania odpadami i m.in. obowiązany jest do prowadzenia ewidencji ilości odpadów przyjmowanych na składowisko.

Zarządzający składowiskiem posiadającym wydzielone kwatery powinien zapewnić selektywne składowanie odpadów zawierających azbest, w izolacji od innych odpadów, a miejsce składowania powinno być oznakowane i zaznaczone na planie sytuacyjnym składowiska. Odpady powinny być deponowane na składowiskach zlokalizowanych na terenach oddalonych od budynków mieszkalnych i izolowanych pasem zieleni.

Prace związane z deponowaniem odpadów zawierających azbest należy prowadzić w sposób zabezpieczający przed emisją pyłu azbestowego do powietrza, a podstawowym zadaniem jest niedopuszczenie do rozszechnienia opakowań odpadów. Opakowania z odpadami należy zdejmować z pojazdu przy pomocy urządzeń dźwigowych i ostrożnie układać w kwatery składowiska. Niedopuszczalne jest zrzucanie lub wysypywanie odpadów z samochodów. Warstwa zdeponowanych odpadów powinna być zabezpieczona przed uszkodzeniem opakowań przez przykrycie folią lub warstwą gruntu o grubości około 5 cm.

Opakowania z odpadami powinny być układane zgodnie z technologią składowania zatwierdzoną w instrukcji eksploatacji składowiska, uwzględniającą racjonalne wykorzystanie pojemności obiektu.

Niedopuszczalne jest kompaktowanie odpadów zawierających azbest, ani poruszanie się pojazdów mechanicznych po powierzchni składowanych odpadów.

Dla składowisk odpadów zawierających azbest o kodach 17 06 01* i 17 06 05* nie stosuje się rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. (Dz. U. 220 poz. 1858 z 2002 r.) w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów.

Po zakończeniu składowania odpadów zawierających azbest na poziomie 2 m poniżej terenu otoczenia i wypełnieniu gruntem do poziomu terenu, zarządzający składowiskiem powinien złożyć wniosek do właściwego organu w celu uzyskania zgody na zamknięcie składowiska lub jego wydzielonej części.

Zgodę na zamknięcie składowiska odpadów niebezpiecznych wydaje w drodze decyzji marszałek województwa po przeprowadzeniu kontroli składowiska przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska.

WYKAZ SKŁADOWISK NA TERENIE POLSKI PRZYJMUJĄCYCH ODPADY
ZAWIERAJĄCE AZBEST.

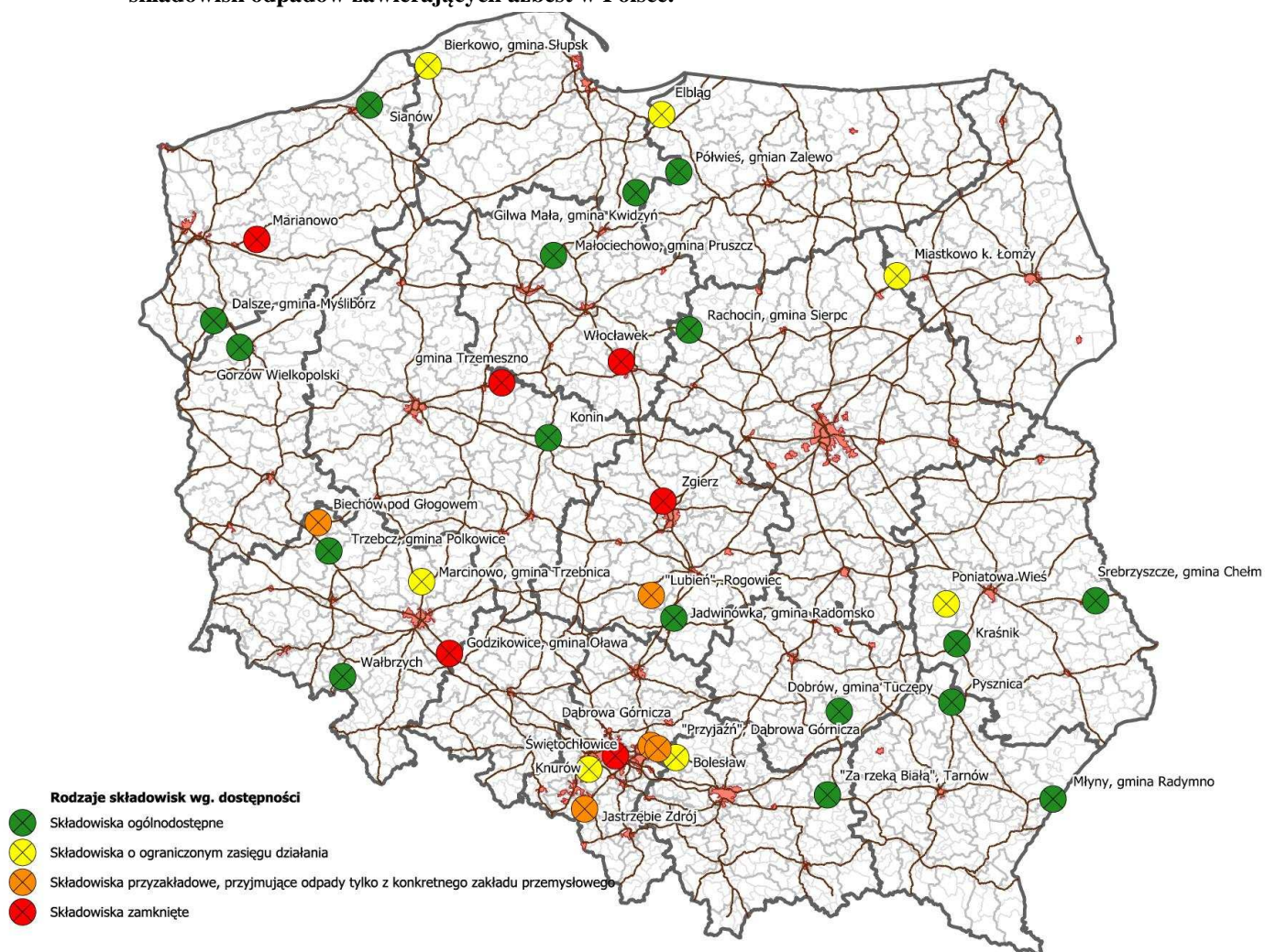
Lp.	Nazwa składowiska Lokalizacja	Nazwa i adres zarządzającego składowiskiem	Wolna pojemność składowiska [m ³]
<i>województwo dolnośląskie</i>			
1	Składowisko Odpadów Przemysłowych, ul. Górnicza 1, 58-303 Wałbrzych	Mo-Bruk ul. Korzenna 214, 33-322 Korzenna	74 889
2	Składowisko odpadów w Marcinowie, gm. Trzebnica	Urząd Miasta Trzebnica, ul. Piłsudskiego 1, 55-100 Trzebnica	5 986 Na terenie gminy Trzebnica
3	Teren KGHM „Polska Miedź” w Lubinie Składowisko Odpadów Przemysłowych w Biechowie	KGHM „Polska Miedź” S.A. w Lubinie Oddział Huta Miedzi Głogów	Wykorzystywane przez właściciela
4	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzebczu Gm. Polkowice, Trzebcz	Przedsiębiorstwo Gospodarki Miejskiej Sp. z o.o. ul. Dąbrowskiego 2, 59-100 Polkowice	1 230
<i>województwo kujawsko-pomorskie</i>			
5	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Małociechowo, gm. Pruszcz	„ECO-POL” Sp. z o.o. ul. Św. Jana 18 D, 87-140 Chełmża	5 173
6	Zakład Instalacji Sanitarnych Gm. Piotrków Kujawski, Bycz	Zarządca Instalacji Sanitarnych Ul. Szybkiej 30, 88-200 Radziejów	Planowane 10 000
7	ECO-POL Sp. z o.o. Gm. Pruszcz, Małociechowo	„ECO-POL” Sp. z o.o. ul. Dworcowa, 86-120 Pruszcz	Planowane 75 275
<i>województwo lubelskie</i>			
8	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Poniatowa Wieś gm. Poniatowa	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Młodzieżowa 4 24-320 Poniatowa	2 800
9	Składowisko Piaski Zarzecze II Kraśnik Gm. Kraśnik, grunty wsi Piaski, Zarzecze II	WOD-BUD Sp. z o.o. ul. Piłsudskiego 14, 23-200 Kraśnik	126 349
10	Składowisko Odpadów Azbestowych w Srebrzyszczu, Gm. Chełm, Srebrzyszcze	Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami sp. z o.o. ul. Ks. Piotra Skargi 11, 22-100 Chełm	1 200
11	Składowisko odpadów Piaski Zarzecze II (kwatery odpadów niebezpiecznych) Gm. Kraśnik, grunty wsi Piaski, Zarzecze II	WOD-BUD Sp. z o.o. Ul. Piłsudskiego 12/1, 23-200 Kraśnik	97 000
12	BOGDANKA (składowisko podziemne) Gm. Puchaczów, Bogdanka	Bubelski Węgiel BOGDANKA S.A. 21-013 Puchaczów	Planowane 2 200 000 z możliwością sukcesywnego powiększania
13	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Rogoźnie Gm. Tomaszów Lubelski, Rogoźno	Urząd Miasta Tomaszów Lubelski ul. Lwowska 57, 22-600 Tomaszów Lubelski	Planowane do 12 000
14	Zakład Zagospodarowania Odpadów we Włodawie Gm. Włodawa	Międzygminny Związek Celowy we Włodawie ul. Piłsudskiego 41, 22-200 Włodawa	Planowane 15 150

15	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych, Łukowisko Gm. Międzyrzecz Podlaski, Łukowisko	ALPINE Dariusz Orzechowski Luszkówko 6b, 86-120 Pruszcz	Planowane 215 600
województwo lubuskie			
16	Składowisko Odpadów Azbestowych ul. Małazyńska 180, Chróścik gm. Gorzów Wielkopolski	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Teatralna 49 66-400 Gorzów Wielkopolski	20 272
województwo łódzkie			
17	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Jadwinówka, gm. Radomsko	Metalurgia S.A. ul. Reymonta 62, 97-500 Radomsko	2 500
18	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych w Jadwinówce Gm. Radomsko, Jadwinówka	TRANSPORT METALURGIA Sp. z o.o. Ul. Reymonta 62, 97-500 Radomsko	Planowane 336 300
19	Regionalny Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych, wydzielona kwatery na odpady zawierające azbest, Piaski Bankowe Gm. Bielawy, Piaski Bankowe	Związek Międzygminny BZURA ul. Pijarska 1, 99-400 Łowicz	Planowane 283 000
województwo małopolskie			
20	Składowisko Komunalne w Ujkowie Starym gm. Bolesław	Zakład Gospodarki Komunalnej „Bolesław” Sp. z o.o., ul. Osadowa 1, 32-329 Bolesław	23 000
21	Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o. Gm. Tarnów	Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o. ul. Kwiatkowskiego 8 33-101 Tarnów	Planowane 1 675
22	Składowisko odpadów „Za rzeką Białą” ul. Kwiatkowskiego 8, 33-101 Tarnów	Jednostka Ratownictwa Chemicznego Sp. z o.o. ul. Kwiatkowskiego 8, 33-101 Tarnów	15 000
23	Składowisko odpadów zawierających azbest Gm. Oświęcim	Miejsko-Przemysłowa Oczyszczalnia Ścieków Sp. z o.o. ul. Nadwiślańska 46, 32-600 Oświęcim	Planowane 10 000
województwo mazowieckie			
24	Składowisko odpadów komunalnych w Rachocinie	Zakład Gospodarki Mieszkaniowej ul. Traugutta 33, 09-200 Sierpc	45 000
województwo opolskie			
B r a k s k ł a d o w i s k			
województwo podkarpackie			
25	Składowisko Odpadów w Młynach gm. Radymno	Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie 341, 37-550 Radymno	35 834
26	Składowisko Odpadów Pysznic, gm. Pysznic	Gminny Zakład Komunalny ul. Wolności 295, 37-403 Pysznic	250
27	Kozodrza, gm. Ostrów	Zakład Usług Komunalnych w Ostrowie	Planowane 17 740
województwo podlaskie			
28	Składowisko Odpadów Miastkowo pow. Łomża	MPGKiM ul. Poznańska 141, 18-400 Łomża	390
29	Składowisko odpadów budowlanych zawierających azbest na terenie składowiska odpadów komunalnych w m. Korytki gm. Jedwabne	Komunalny Zakład Budżetowy ul. Mickiewicza 4, 18-420 Jedwabne	Planowane 41 500
30	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, Miastkowo, Gm. Miastkowo	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Zakład Budżetowy 18-400 Łomża, ul. Akademicka 22	Planowane 8 400

31	Zakład Zagospodarowania Odpadów, Czerwoný Bór Gm. Podlaski, Czerwoný Bór	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Polowa 19, 18-300 Zambrów	Planowane 3 000
32	Urząd Miejski w Michałowie Gm. Michałowo	Urząd Miejski w Michałowie Referat Inwestycyjno-Ge ul. Wąska 1, 16-050 Michałowo	Planowane Ok. 5 ha
województwo pomorskie			
33	Zakład Unieszkodliwiania Odpadów w Bierkowie Bierkowo 120,76-261 Bruskowo Wielkie gm. Słupsk	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Słupsku, ul. Szczecińska 112 76-200 Słupsk	3 500
34	Składowisko Odpadów w Gilwie Małej Gilwa Mała 8, 82-500 Kwidzyn	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. Gilwa Mała 8, 82-500 Kwidzyn	56 000
35	Zakład Zagospodarowania Odpadów Sp. z o.o. w Chojnicach Gm. Chojnice, Nowy Dwór	Zakład Zagospodarowania Odpadów Sp. z o.o. Stary Rynek 1, 83-600 Chojnice	Planowane 3 377
36	Zakład Utylizacji Sp. z o.o., Gdańsk Szadółki Gm. Gdańsk	Zakład Utylizacji Sp. z o.o. ul. Jabłoniowa 55, 80-180 Gdańsk	Planowane 156 300
województwo śląskie			
37	Sektor III na odpady azbestowe, wydzielony w ramach składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Knurowie Szybowa 44, Knurów	PPHU „Komart” Sp. z o.o. ul. Szpitalna 7, 44-194 Knurów	280 090
38	Budowa Kompleksowego Systemu Gospodarki Odpadami w Sosnowcu Gm. Sosnowiec	Miejski Zakład Składowania Odpadów Sp. z o.o. w Sosnowcu 41-200 Sosnowiec, ul. Grenadierów, skr. poczt. 86	Planowane 26 000
39	COFINCO POLAND Sp. z o.o. Gm. Jastrzębie Zdrój	COFINCO POLAND Sp. z o.o. ul. Graniczna 29, 40-956 Katowice	Planowane 40 000
40	Kwatera X na odpady azbestowe w ramach składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Dąbrowie Górniczej	Koksownia „Przyjaźń” Sp. z o.o. ul. Koksownicza 1 42-523 Dąbrowa Górnicza	258
41	Składowisko odpadów azbestowych na terenie Oczyszczalni Ścieków Deszczowo-Przemysłowych Huty Katowice Dąbrowa Górnicza	ARCELOR MITTAL POLAND S.A. Oddział w Dąbrowie Górniczej, ul. J. Piłsudskiego 92 41-308 Dąbrowa Górnicza	Wykorzystywane przez właściciela
42	Wydzielona subkwateryna na odpady zawierające azbest w ramach sektora III składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Jastrzębiu Zdroju	Cofinco-Poland Sp. z o.o. ul. Graniczna 29, 40-956 Katowice	50
43	Składowisko Odpadów Azbestowych w Dąbrowie Górniczej Gm. Dąbrowa Górnicza	Arcelor Mittal Poland S.A.	552
44	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętnie w Świętochłowicach Gm. Świętochłowice	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Łagiewnicka 76, 41-603 Świętochłowice	Planowane 18 000
województwo świętokrzyskie			
45	Składowisko Odpadów Niebezpiecznych Dobrow, gm. Tuczępy	Środowisko i Innowacje Sp. z o.o. Dobrow 8, 28-142 Tuczępy	129 000
województwo warmińsko-mazurskie			
46	Składowisko odpadów zawierających azbest Półwieś, gm. Zalewo	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. ul. 3-go Maja 8, 14-100 Ostróda	19 121
47	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. ul. Szańcowa 1, 82-300 Elbląg	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o., ul. Szańcowa 1, 82-300 Elbląg	800

<i>województwo wielkopolskie</i>			
48	Składowisko odpadów niebezpiecznych, ul. Sulańska 11 62-510 Konin	Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. ul. Sulańska 11 62-510 Konin	107 000
<i>województwo zachodniopomorskie</i>			
49	Zakład odzysku odpadów ul. Łubuszan 80, Sianów	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. ul. Komunalna, 75-724 Koszalin	13 193
50	Składowisko odpadów Dalsze, gm. Myślibórz	„Eko-Myśl” Sp. z o.o. Dalsze 36, 74-300 Myślibórz	2 500
51	Zakład Gospodarki Odpadami w Wardyniu Górnym Gm. Połczyn-Zdrój, Wardyń Górny	Międzygminne Przedsiębiorstwo Wardyń Górny 35, 78-320 Połczyn	Planowane 30 000
RAZEM - ISTNIEJĄCE			1 122 774
RAZEM - PLANOWANE			3 503 317

Rys. 1. Nagromadzenie wyrobów zawierających azbest oraz lokalizacja istniejących i planowanych składowisk odpadów zawierających azbest w Polsce.



WZÓR

OCENA
stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest

Nazwa miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Adres miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej:

.....

Rodzaj zabudowy¹⁾:

Numer działki ewidencyjnej²⁾:

Numer obrębu ewidencyjnego²⁾:

Nazwa, rodzaj wyrobu³⁾:

Ilość wyrobów⁴⁾:

Data sporządzenia poprzedniej oceny⁵⁾:

Grupa/ nr	Rodzaj i stan wyrobu	Punkty	Ocena
1	2	3	4
I	Sposób zastosowania azbestu		
1	Powierzchnia pokryta masą natryskową z azbestem (torkret)	30	
2	Tynk zawierający azbest	30	
3	Lekkie płyty izolacyjne z azbestem (ciężar obj. < 1 000 kg/m ³)	25	
4	Pozostałe wyroby z azbestem (np. pokrycia dachowe, elewacyjne)	10	
II	Struktura powierzchni wyrobu z azbestem		
5	Duże uszkodzenia powierzchni, naruszona struktura włókien	60	
6	Niewielkie uszkodzenia powierzchni (rysy, odpryski, załamania), naruszona struktura włókien	30	
7	Ścisła struktura włókien przy braku warstwy zabezpieczającej lub jej dużych ubytkach	15	
8	Warstwa zabezpieczająca bez uszkodzeń	0	
III	Możliwość uszkodzenia powierzchni wyrobu z azbestem		
9	Wyrób jest przedmiotem jakichś prac	30	
10	Wyrób bezpośrednio dostępny (do wysokości 2 m)	15	
11	Wyrób narażony na uszkodzenia mechaniczne	10	
12	Wyrób narażony na wstrząsy i drgania lub czynniki atmosferyczne	10	
13	Wyrób nie jest narażony na wpływy zewnętrzne	0	

IV	Miejsce usytuowania wyrobu w stosunku do pomieszczeń użytkowych		
14	Bezpośrednio w pomieszczeniu	30	
15	Za zawieszonym, nieszczelnym sufitem lub innym pokryciem	25	
16	W systemie wywietrzania pomieszczenia (kanały wentylacyjne)	25	
17	Na zewnątrz obiektu (np. tynk)	20	
18	Elementy obiektu (np. osłony balkonowe, filarki międzyokienne)	10	
19	Za zawieszonym szczelnym sufitem lub innym pokryciem, ponad pyłoszczelną powierzchnią lub poza szczelnym kanałem wentylacyjnym	5	
20	Bez kontaktu z pomieszczeniem (np. na dachu odizolowanym od pomieszczeń mieszkalnych)	0	
V	Wykorzystanie miejsca/obiektu/urządzenia budowlanego/instalacji przemysłowej		
21	Regularne przez dzieci, młodzież lub sportowców	40	
22	Stałe lub częste (np. zamieszkanie, miejsce pracy)	30	
23	Czasowe (np. domki rekreacyjne)	15	
24	Rzadkie (np. strychy, piwnice, komórki)	5	
25	Nieużytkowane (np. opuszczone zabudowania mieszkalne lub gospodarskie, wyłączone z użytkowania obiekty, urządzenia lub instalacje)	0	
SUMA PUNKTÓW OCENY			
STOPIEŃ PILNOŚCI			

UWAGA: W każdej z pięciu grup arkusza należy wskazać co najmniej jedną pozycję. Jeśli w grupie zostanie wskazana więcej niż jedna pozycja, sumując punkty z poszczególnych grup, należy uwzględnić tylko pozycję o najwyższej punktacji w danej grupie. Sumaryczna liczba punktów pozwala określić stopień pilności:

Stopień pilności I od 120 punktów

wymagane pilnie usunięcie (wymiana na wyrób bezazbestowy) lub zabezpieczenie

Stopień pilności II od 95 do 115 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 1 roku

Stopień pilności III do 90 punktów

wymagana ponowna ocena w terminie do 5 lat

.....
Oceniający
(nazwisko i imię)

.....
Właściciel/Zarządca
(podpis)

.....
(miejscowość, data)

.....
(adres lub pieczęć z adresem)

Objaśnienia:

- 1) Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, inny.
- 2) Należy podać numer obrębu ewidencyjnego i numer działki ewidencyjnej faktycznego miejsca występowania azbestu.
- 3) Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:
 - płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
 - płyty faliste azbestowo-cementowe dla budownictwa,

- rury i złącza azbestowo-cementowe,
 - izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
 - wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
 - przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
 - szczeliwa azbestowe,
 - taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
 - wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
 - papier, tektura,
 - inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura, podać jakie.
- 4) Ilość wyrobów azbestowych podana w jednostkach masy (Mg) oraz w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (m^2 , m^3 , mb).
- 5) Należy podać datę przeprowadzenia poprzedniej oceny; jeśli jest to pierwsza ocena, należy wpisać "pierwsza ocena".

WZÓR

INFORMACJA O WYROBACH ZAWIERAJĄCYCH AZBEST¹⁾

1. Nazwa miejsca/urządzenia/instalacji, adres²⁾:

.....
.....

2. Wykorzystujący wyrobę zawierające azbest - imię i nazwisko lub nazwa i adres:

.....
.....

3. Rodzaj zabudowy³⁾:

4. Numer działki ewidencyjnej⁴⁾:

5. Numer obrębu ewidencyjnego⁴⁾:

6. Nazwa, rodzaj wyrobu⁵⁾:

.....

7. Ilość posiadanych wyrobów⁶⁾:

8. Stopień pilności⁷⁾:

9. Zaznaczenie miejsca występowania wyrobów⁸⁾:

a) nazwa i numer dokumentu:

b) data ostatniej aktualizacji:

10. Przewidywany termin usunięcia wyrobów:

11. Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest przekazanych do unieszkodliwienia⁶⁾:

.....

.....
(podpis)

data

¹⁾ Za wyrób zawierający azbest uznaje się każdy wyrób zawierający wagowo 0,1 % lub więcej azbestu.

²⁾ Adres faktycznego miejsca występowania azbestu należy uzupełnić w następującym formacie: województwo, powiat, gmina, miejscowość, ulica, numer nieruchomości.

³⁾ Należy podać rodzaj zabudowy: budynek mieszkalny, budynek gospodarczy, budynek przemysłowy, budynek mieszkalno-gospodarczy, inny.

⁴⁾ Należy podać numer działki ewidencyjnej i numer obrębu ewidencyjnego faktycznego miejsca występowania azbestu.

⁵⁾ Przy określaniu rodzaju wyrobu zawierającego azbest należy stosować następującą klasyfikację:

- płyty azbestowo-cementowe płaskie stosowane w budownictwie,
- płyty faliste azbestowo-cementowe stosowane w budownictwie,
- rury i złącza azbestowo-cementowe,
- rury i złącza azbestowo-cementowe pozostawione w ziemi,
- izolacje natryskowe środkami zawierającymi w swoim składzie azbest,
- wyroby cierne azbestowo-kauczukowe,
- przędza specjalna, w tym włókna azbestowe obrobione,
- szczeliwa azbestowe,
- taśmy tkane i plecione, sznury i sznurki,
- wyroby azbestowo-kauczukowe, z wyjątkiem wyrobów ciernych,
- papier, tektura,

- drogi zabezpieczone (drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, po trwałym zabezpieczeniu przed emisją włókien azbestu),
- drogi utwardzone odpadami zawierającymi azbest przed wejściem w życie ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, ale niezabezpieczone trwale przed emisją włókien azbestu,
- inne wyroby zawierające azbest, oddzielnie niewymienione, w tym papier i tektura; podać jakie.
 - ⁶⁾ Ilość wyrobów zawierających azbest należy podać w jednostkach właściwych dla danego wyrobu (kg, m², m³, m.b., km).
 - ⁷⁾ Według "Oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest" określonej w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71, poz. 649 oraz z 2010 r. Nr 162, poz. 1089).
 - ⁸⁾ Nie dotyczy osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Należy podać nazwę i numer dokumentu oraz datę jego ostatniej aktualizacji, w którym zostały oznaczone miejsca występowania wyrobów zawierających azbest, w szczególności planu sytuacyjnego terenu instalacji lub urządzenia zawierającego azbest, dokumentacji technicznej.